

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ČASOPIS PERSPEKTIVY, ZÁPAS "PROTI MATERIALISTICKÉ HNILOBĚ A
KULTURNÍ LHOSTEJNOSTI"

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Michal Bauer, Ph.D.

Autor práce: Dana Neumannová

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 3

2012

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma Časopis Perspektivy, zápas “proti materialistické hnilobě a kulturní lhostejnosti” vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedenými v seznamu citované literatury

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 12. května 2012

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PaedDr. Michalu Bauerovi, Ph.D. za vstřícnost, odborné vedení a cenné rady.

ANOTACE

Časopis *Perspektivy* byl exilový kulturní sborník, který vycházel v letech 1961 – 1966 v New Yorku. Cílem mé práce je tedy analýza samotného obsahu časopisu *Perspektivy*, mimo jiné se práce periferně zabývá obdobím exilu, počátky literární tvorby a literatury v exilu. Připojeny jsou také medailonky jednotlivých autorů. Součástí výzkumu je konfrontace jednotlivých vydání a vlastně shrnutí celého vývoje tohoto exilového periodika. Následující studie je tedy orientována na vývoj a charakteristiku rysů vydavatelského listu *Perspektivy* v období 1961 až 1966.

ANOTATION

The journal called Perspektivy was an exile cultural anthology and was published between the years 1961 and 1966 in New York. The main aim of my work is to analyse the content of the journal itself, then it also deals with the exile period, the beginnings of the exile literary output and literature. The profiles of the authors are included as well. The confrontation of the particular issues and the summary of this exile periodical's life is also a part of the research. Consequently, the following study is focused on the development and the characteristic of the features of the publishing list Perspektivy from 1961 to 1966.

OBSAH

1. Historické události	10
1.1 Komunismus	11
2. Počátky a průběh exilu	13
2.1 Počátky exilu.....	13
2.2 Poúnorová vlna exilu	14
2.3 Na pomoc českým exulantům.....	15
2.3.1 Rada svobodného Československa.....	15
2.3.2 Americký fond pro československé uprchlíky (AFCR).....	15
2.3.3 Československý zahraniční ústav v exilu (ČSZÚe).....	16
2.3.4 Svobodná Evropa.....	16
3. Literatura v exilu	18
3.1 Časopisy v exilu (1948 - 1960).....	20
3.2 Exilová periodika 60. let 20. století	22
4. Časopis Perspektivy	25
4.1 Biografie autorů	25
4.1.1 Ladislav Radimský.....	26
4.1.2 Pavel Javor	26
4.1.3 Antonín Kratochvíl.....	27
4.1.4 Ivan Jelínek.....	27
4.1.5 František Listopad	28
5. Časopis Perspektivy 1961	29
5.1 Poezie v Perspektivách	29
5.1.1 Z českých veršů	30
5.2 Průhledy a průlomky.....	32
5.3 Kritické poznámky.....	35
6. Časopis Perspektivy 1962.....	38
6.1 Poezie v Perspektivách	38
6.1.1 Z českých veršů	39

6.2	Průhledy a průlomky.....	39
6.3	Rozhovory.....	43
6.4	Kritické poznámky.....	43
7.	Časopis Perspektivy 1963.....	46
7.1	Poezie v Perspektivách	47
7.1.1	<i>Z Českých veršů</i>	47
7.2	Průhledy a průlomky.....	48
7.3	Rozhovory.....	50
7.4	Kritické poznámky.....	51
8.	Časopis Perspektivy 1964.....	52
8.1	Poezie v Perspektivách	52
8.1.1	<i>Z českých veršů</i>	53
8.2	Poznámky kronikáře	53
8.3	Průhledy a průlomky.....	54
8.4	Kritické poznámky.....	55
9.	Časopis Perspektivy 1966.....	56
9.1	Národní hospodářství.....	57
9.2	Poezie v Perspektivách	58
9.3	Umění.....	59
9.4	Kritické poznámky.....	60
10.	Závěr	61
11.	Použitá literatura	63
12.	Seznam příloh	65

ÚVOD

V období po 2. světové válce se česká literatura dělí na 2 základní tábory. Jeden se podřizuje komunistickým požadavkům na tvorbu literatury a druhý stojí proti těmto striktním nařízením. Autoři, kteří se rozhodli podřídit, vydávají tzv. oficiální literaturu, která může být plně publikována a volně dostupná pro čtenáře, neznamena to však, že těchto spisovatelů se cenzura a autocenzura netýkala. Autorům, kteří se však rozhodli, že nepřistoupí na požadavky komunistické strany, nezbývalo nic jiného, než vydávat svoje knihy tajně nebo emigrovat do zahraničí. Tato striktní nařízení se ovšem netýkala pouze knih, ale také periodik, která na území tehdejšího Československa vycházela.

Vzhledem k silicimu nátlaku ze strany komunistického režimu, jsou někteří literáti pevně rozhodnutí odejít do zahraničí, odkud se pokusí situaci v tehdejší Československu změnit. Dochází tedy k tomu, že se v roce 1948 začíná rozvíjet česká tvorba v zahraničí. Kolem roku 1950 počet českých knih vydávaných v zahraničí stoupá, ale i přesto je to stále poměrně málo. Vychází také mnoho časopisů, které mají informovat o životě za železnou oponou.

Má práce je heuristickou prací rozdělenou do devíti kapitol, ve kterých se budu zabývat časopisem *Perspektivy*, který byl jedním z exilových kulturních sborníků vycházejících v zahraničí. Na jeho chodu se podílelo mnoho významných literárních osobností tehdejší doby, proto jsem do své práce také připojila medailonky autorů. Vybrala jsem pouze ty, kteří publikují svoje příspěvky pravidelně a jejich životem a bibliografií jsem se také zabývala pouze okrajově. Ráda bych podotkla, že není mým úkolem zachytit kompletní biografii autorů, ale pouze načrtnout jejich vývojové tendence, které se později ukazují v samotných příspěvcích časopisu *Perspektivy*.

První dvě kapitoly seznamují čtenáře s dobovým kontextem, který vedl k událostem, které zapříčinili vznik exilových periodik. Je zde také uveden stručný výčet organizací, které exulanty v jejich práci podporovaly. Úkolem těchto dvou kapitol není poskytnutí uceleného pohledu na tehdejší dějinné události, nýbrž jsou zde obsažena pouze ta fakta, která jsou důležitá pro pochopení jednotlivých souvislostí.

Třetí kapitola mapuje vývoj exilových periodik v zahraničí od konce čtyřicátých let do roku 1968. V této kapitole jsou opět vybrány pouze ty nejdůležitější časopisy,

díky nimž jsem se snažila ukázat čtenáři vývojové tendence jednotlivých periodik a knižních edic v tomto období.

Zbýlých šest kapitol se už soustředí pouze na časopis Perspektivy, jeho autory obsah a komparaci jednotlivých vydání. Pokusila jsem se charakterizovat jednotlivé rubriky, jejich směřování k určitým politickým a filozofickým tématům. Všechny kapitoly zabývající se jednotlivými vydáními časopisu, jsou strukturovány podobně kvůli jejich vzájemné komparaci. K rubrikám, které jsou pro tento časopis zásadní, jsem připojila ukázky jednotlivých příspěvků, kterými se snažím doložit svoji interpretaci a podat tak čtenáři ucelený pohled na tehdejší problematickou dobu.

Závěr mé práce přináší poznatky, které jsem zjistila během studie jednotlivých vydání časopisu. Tento časopis tedy zachycuje jeden z vývojových směrů tehdejších exilových periodik vycházejících v zahraničí. Poukazují také na změny, kterými toto periodikum prošlo jak po stránce změn redakčních, tak z hlediska obsahového a s tím související transformace stránky formální.

1. Historické události

Rokem, který nastavil vývoj Československa na celých 41 let, se stal rok 1948. Od roku 1948 se vyvíjel veškerý kulturní i politický život zdánlivě jedním směrem a to směrem k východu. Tento vývoj se dal předpokládat vzhledem k silícímu vlivu komunistické strany, který byl dovršen 25. února 1948. „Vítězný únor“ se stal dnem zániku demokracie a tedy symbolem neomezené totalitní moci Sovětského mocenského bloku. Veškeré projevy demokracie byly potlačeny. Tomu odpovídá i násilné připojení Československé sociální demokracie ke KSČ a následná demise zástupců nekomunistických stran. Někteří hlavní představitelé byli donuceni ilegálně opustit svou vlast a hledat pomoc u západoevropských států.

Komunisté ovládali vše od rozdělování papírů pro tisk po ministerstvo informací, policii, tajnou policii, rozhlas a i veškeré archivy. Ovládali tedy veškerou informační činnost, a proto pro ně nebyl problém přesvědčit lidi, že oni jsou tím, co Československo potřebuje. Na základě okolností byl sepsán dokument zvaný Košický vládní program, který se tvářil jako něco, co pomůže obnovit vládu a zachovat demokracii ve státě. Nikdo ovšem netušil, že je to jen další latentní prostředek, jak ovládnout Československo, který se jen tváří jako správná věc. Původně se tento program měl stát zjednodušením čs. politického života, nakonec se z toho stal cílený útok na demokracii a na demokratické předválečné strany¹. Komunisté později tvrdili, že někteří demokratičtí představitelé zakázaných stran jednali proti zájmům země, a proto bylo toto opatření jediným možným východiskem, jak demokracii ve státě ubránit². Díky Košickému vládnímu programu tedy mohla KSČ ovládat veškeré instituce a organizace, kam si posléze dosadila své příznivce a tím dostali pod určitou kontrolu další vývoj Československa.

KSČ ovládala veškerý politický život, a když mělo dojít ke svobodným volbám v roce 1946, bylo vše nastaveno tak, že lidé sice mohli svobodně volit, ale jen ze sdružení Národní fronty Čechů a Slováků. Tato Národní fronta byla ovládána komunisty a jimi bylo určeno, že voleb se smí účastnit pouze ty strany, které jsou sdružené v této organizaci. Toto nařízení tedy zabránilo jakékoliv jiné demokratické

¹ Filípek, J.: *Odlesky dějin československého exilu*. [S.l.] : Jan Filípek, c1999, (Eduard Grégr a syn), s. 28.

² tamtéž, s. 28

straně, aby se voleb účastnila a tak tedy byla obyčejnými lidmi vybrána vláda, která v Československu vládla několik dlouhých let. Některé nekomunistické strany sice ve vládě zůstaly, ale jejich vliv byl natolik omezen, že se staly pouhými figurkami. Nekomunistické strany byly placeny z rozpočtu KSČ, která si vyhraňovala právo určovat, co se smí a co ne. Bylo například zakázáno přijímat nové členy do těchto stran. *„Naprostá většina nestraníků-bezpartijních sice odmítala toto schéma, ale z nejrůznějších osobních, rodinných nebo prostě ekonomických důvodů se ocitla v situaci, ve které nezbývalo než se přizpůsobit vývoji událostí.”*³

Bylo nutné vytvořit si nějaký názor na situaci, která byla KSČ vytvořena. Objevovaly se spousty lidí, které již před nástupem komunistů k moci s jejich programem souhlasily, a podporovaly ho. Těmto lidem se tedy otevíraly dveře nových možností. Jednalo se jak o nabytí určitého druhu moci, tak o získávání majetku, který byl zkonfiskován. Tímto komunisté lákali obyčejného člověka, aby se k nim připojil. Na základě toho se objevovalo nemalé množství lidí, kteří najednou procitli a zjistili, že vlastně celý život byli komunisté a tak se hromadně připojovali do organizací, kde vládli komunisté, nebo do sdružení, která byla komunisty schválena a prohlášena jako neškodná. To byl psychologický tah, kterým se dostali komunisté k moci.

1.1 Komunismus

Komunisté se po převzetí moci rozhodli, že vytvoří „lepší“ místo pro život. Dali možnost obyčejným lidem, aby se k nim připojili, díky tomuto postoji vzniklo obrovské množství straníků, kteří se ke KSČ přidružili. Odhadem se mluví o více než 2 milionech členů. Vznikaly také Akční výbory, které byly určeny k tomu, aby napadaly členy nekomunistických stran nebo občany, kteří vyjadřovali nesouhlas s některými postupy komunistické strany. Nejčastěji byli napadáni vysoce postavení a vzdělaní lidé, o kterých se vědělo, že pochybují o marxismu. Další roli hrály osobní spory nebo antipatie. Proto veliké množství lidí skončilo bez práce, což bylo protizákonné a hlavně protispolečenské. Tito lidé byli nuceni přijmout jakoukoliv práci, která jim byla určena.

³ Filípek, J.: *Odlesky dějin československého exilu*. [S.l.] : Jan Filípek, c1999, (Eduard Grégr a syn), s. 14.

Tak se z velmi vzdělaných a vysoce postavených občanů stali horníci, dělníci, havíři a tak dále. V této době se na základě moci komunistické strany vyskytuje přes čtvrt milionu politických vězňů, kteří jsou souzeni ve vykonstruovaných soudních procesech. Přes desetitisíce z nich jsou určeni k likvidaci v nápravně pracovních táborech, či ve věznicích. Pokud byl člověk s politickým vězněm jakkoliv příbuzný, mohl očekávat, že přijde o práci a jeho děti nebudou smět studovat. Na základě těchto událostí se omezil společenský život na minimum. *„Bylo jednodušší překonat oprávněné emoce a dávat najevo pouze úředně požadované. Ve dny státních svátků zdobit okna, účastnit se průvodů a manifestací, přinejmenším tak dlouho, dokud nebyla naše účast zaznamenána. Při příležitostech tomu vhodných dát najevo svou oddanost a lásku k socialismu, vyjádřit svou nevělu vůči válce ve Vietnamu a souhlasit s opatřením na udržení veřejného pořádku.”*⁴

Majetek byl zkonfiskován a spadal pod vlastnictví státu. Sověti se snažili odvrátit lid od náboženství. Kdo chtěl být členem komunistické strany, musel být ateista, protože církve vždy kladla důraz spíše na svědomí, což je proti materialistickému vnímání, které nastolil komunismus. Církevní hodnostáři byli různě pronásledováni i vězněni. Později se rozpory mezi církví a komunisty přenesly i na obyčejný lid, který nesměl věřit v Boha, ale v marxismus. Veškeré šíření víry, byť mezi přáteli či příbuznými, bylo posuzováno jako protistátní činnost. Stejně tak zmizela veškerá individualita člověka, protože vše bylo kolektivní. Člověk, nějakým způsobem vyčnívající byl nepřítel, který se musel zničit. Ovšem i navzdory zavedeným restrikcím se objevovaly postavy neohrožených a osamělých bojovníků, které byly ochotny se vzepřít nastolenému režimu.

⁴ Filípek, J.: *Odlesky dějin československého exilu*. [S.l.] : Jan Filípek, c1999, (Eduard Grégr a syn), s. 101

2. Počátky a průběh exilu

2.1 Počátky exilu

Počátky exilu sahají až do doby pobělohorské, kdy jistý Augustin Heřman s dalšími pobělohorskými exulanty opouští České království, odkud byl roku 1621 vyhnán českými katolíky jako protestant. Jeho cesta vedla na stejné místo, jako o necelých 200 let později celou řadu dalších českých exulantů. Tím místem, kde mu byl poskytnut azyl, byly Spojené státy americké. Přesněji jde o Nový Amsterodam (později New York). Po Augustinu Heřmanovi následovali další a další, kteří utíkali do „*Nového světa*“.

Největší množství exulantů prchajících do zahraničí je zaznamenáno ve 20. století. Je to období dvou nejvýznamnějších světových válek a s tím souvisejícím útlakem. Jedná se o masové vybití Židů, ale i vojáků a obyčejných lidí, kteří neměli možnost se jakkoliv bránit. Během první světové války se nedá mluvit o masovém úniku exulantů. Jedná se spíše o několik stovek, maximálně několik tisíců uprchlíků. Samozřejmě lidé prchali i v období před a mezi světovými válkami, nejednalo se však o nějak obrovské číslo. Pokud bychom se opravdu chtěli podívat na ta největší čísla, museli bychom se detailněji zabývat obdobím po 2. světové válce, kdy se opravdu jednalo o masový odchod statisíců exulantů.

Chceme-li si toto období nějak přesněji časově vymezit, můžeme k tomu použít dva důležité mezníky, kterými jsou konec druhé světové války a období sametové revoluce. Pohybujeme se tedy v období let 1945 - 1989, kdy byl odchod do zahraničí vnímán jako jediné východisko, jak se vyhnout útlaku. Tomu také odpovídají čísla, která odhalují, kolik lidí v té době odešlo do exilu. Jedná se pouze o odhad, který mluví o 105 až 132 tisících utečenců⁵.

⁵ Filípek, J.: *Odlesky dějin československého exilu*. [S.l.] : Jan Filípek, c1999, (Eduard Grégr a syn), s. 19.

2.2 Poúnorová vlna exilu

Komunistické převzetí moci v Československu bylo pro některé lidi obrovským zklamáním. Strach z pronásledování a z nesvobody některé z nich donutil, aby opustili svoji zemi a vydali se na Západ. Lidé, kteří se rozhodli, že opustí zemi, se dají rozdělit na dvě skupiny. Jako první skupinu můžeme označit mladou generaci, která se touto cestou rozhodla poznat svět, a jako skupinu druhou jednice, kteří měli strach z politického pronásledování či jakéhokoliv druhu nesvobody, kteří jednoduše uznali, že v této atmosféře nemohou žít. Tímto rozhodnutím začíná pro mnohé z uprchlíků dlouhý a složitý migrační proces, zahrnující přijetí v uprchlickém táboře (nejčastěji Německo a Rakousko, odtud později do jiných zemí jako USA, Portugalsko, Anglie), zajištění vlastní existence a konečně usídlení se v jedné z hostitelských zemí. Většina z těchto vyhnanců si myslela, že opouští svou vlast jen na krátkou dobu. S postupujícím časem však zjišťují, že jejich odloučení bude daleko delší. Díky tomuto zjištění někteří kapitulují a po několika letech teprve začínají žádat o občanství země, do které uprchli.

Vzhledem k sílícímu počtu uprchlíků se komunistická strana rozhodla těmto útěkům zabránit. *„Od září 1948 platil zákon, přesněji řečeno §40 s množstvím zákonů aneb novelizovaných zákonů, který stanovil trestní odpovědnost za neoznámení trestného činu opuštění republiky (a četných dalších) ve stejném rozsahu jako čin sám.”*⁶ I přes tato nařízení ovšem neustále prchali lidé za hranice a tak byla zesílena ostraha státních hranic. Později vznikla pohraniční stráž, která měla za úkol střežit československé hranice. Ovšem ani tato reorganizace nepřinesla kýžený výsledek, proto bylo povoláno vojsko, které mělo na hranice dohlížet. Tyto neustále organizační a strukturální změny trvaly až do roku 1952, kdy se hranice staly téměř nepropustnými. I přesto se však několika dalším skupinkám podařilo uprchnout z Československa a získat azyl v některém z uprchlických táborů.

⁶ Filípek, J.: *Odlesky dějin československého exilu*. [S.l.] : Jan Filípek, c1999, (Eduard Grégr a syn), s. 50

2.3 Na pomoc českým exulantům

Vzhledem k narůstajícímu vlivu exulantů vznikají v zahraničí různé spolky a organizace, které se snaží uprchlíkům pomoci. Nejde ovšem pouze o zlepšení existenčních poměrů, šlo také o sjednocení sil a společný boj proti režimu.⁷

2.3.1 Rada svobodného Československa

Organizace, která zastupovala československý exil a snažila se o opětovné získání demokracie v Československu. Vznikla v roce 1949 a jejím hlavním sídlem byl Washington. Rada však nezůstala pouze v USA, ale postupem času vznikaly i další sbory v Londýně a Paříži. Mezi hlavní představitele patřili Ján Papánek či Ferdinand Peroutka. Ferdinand Peroutka také napsal text ustanovující deklaraci, která začíná slovy: „*My demokratičtí Češi a Slováci v exilu, založili jsme Radu svobodného Československa. Náš lid chce být svoboden. Není svoboden. Opět bude svoboden. Vlast, umlčená všemi krutými a rafinovanými prostředky moderní hrůzovlády, nemůže mluvit. Budeme mluvit za ni.*”⁸ Rada se bohužel roku 1967 rozpadla vlivem stále sílících vnitřních sporů. Za dobu své působnosti se však měla možnost zviditelnit a dokázala tak oslovit nemalou část exulantů.

2.3.2 Americký fond pro československé uprchlíky (AFCR)

American Fund for Czechoslovak Refugees byla organizace, která vznikla v roce 1948 v Londýně a jejíž pobočky se později dostaly téměř do celého světa. Jejím zakladatelem byl JUDr. Ján Papánek, který byl zároveň jejím řídicím orgánem. Původním záměrem byla pomoc lidem v uprchlických táborech. Nejednalo se pouze o materiální pomoc, která zahrnovala šaty, jídlo, ale snažila se uprchlíkům pomoci i s administrativní činností. S uprchlíky byla vyřizována víza a také jim byla zprostředkovávána práce. Od 1. poloviny 50. let AFRC navázala spolupráci s Radou

⁷ LUŽA, Radomír. *Československá sociální demokracie : kapitoly z let exilu 1948-1989*. 1. vyd. Praha: Československé dokumentační středisko ; Brno : Doplněk, 2001., s 21

⁸Svobodná Evropa. STOPY TOTALITY [online]. © 2011 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://www.stopytotality.org/ke-stazeni/svobodna-evropa>.

svobodného Československa. Během okupace sovětskými vojsky v roce 1968 se specializují na pomoc těm, kteří se nechtějí do Československa vrátit a dalším z mnoha nových uprchlíků. „*Ve své poslední a zároveň bilanční zprávě pro americkou vládu AFRC uvedl, že od roku 1948 poskytl pomoc 95 tisícům československých uprchlíků a v USA pomohl usídlit 25 300 československých a dalších východoevropských uprchlíků.*”⁹ Činnost organizace jako takové byla v roce 1991 ukončena a přetvořena na Americký fond pro pomoc Československu (American Fund for Czechoslovak Relief).

2.3.3 Československý zahraniční ústav v exilu (ČSZÚe)

Ústav byl založen v Paříži v roce 1949 a jeho hlavními představiteli byli Mojmir Povolný, Ivan Gaďourek a Vlastislav Chalupa. ČSZÚe byl levicově orientován, protože byl založen hlavními představiteli Československé strany národně socialistické. Časopis, který zprostředkoval vše, co se kolem ČSZÚe děje, byl nazván **Tribuna**. Zde se také objevilo motto ústavu, které znělo: „*Bojovat za osvobození země, a aby toto osvobození bylo naplněno obsahem humanitních ideálů. Činnost odbojová a studijní jsou základními úkoly Ústavu a přípravou obrody československého života ve všech jeho podobách.*”¹⁰

2.3.4 Svobodná Evropa

Byla rozhlasová stanice zřízená Národním výborem pro svobodnou Evropu, která měla informovat lidi ovládané komunistickým režimem o možné pomoci formující se na Západě. Její činnost byla oficiálně zahájena v roce 1951 a byla financována americkou vládou. Vysílání v Československu bylo první zkouškou, ve které rádio uspělo, a tak mohla být rozhlasová stanice šířena do dalších evropských zemí. Ředitelem československého vysílání se stal Ferdinand Peroutka, který na tomto postu setrval až do roku 1961. Ke vzniku stanice se vyjádřil takto: „*Jeden časopis by*

⁹ Americký fond pro československé uprchlíky (AFRC). *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2012-02-08]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/americky-fond-pro-ceskoslovenske-uprchliky-afcr>.

¹⁰ Český dialog [online]. 1994 [cit. 2012-02-08]. ISSN 1210-2784. Dostupné z: <http://www.cesky-dialog.net/clanek.php?idcl=988&aidci=>.

znamenal málo v zemi, kde vládne svoboda. Ale jeden svobodný časopis, jedna svobodná rozhlasová stanice v diktátorském režimu, to je revoluce."¹¹ Rádio Svobodná Evropa poskytovalo pořady, které se zabývaly jak politikou, kulturou, či všeobecným zpravodajstvím ze světa, tak i sportem a čtením ze světové literatury. Přenosy rádia byly často rušeny komunistickým režimem, tato rušení probíhala od počátku vysílání až do roku 1988. Přesto se však komunistům nepodařilo izolovat posluchače od vysílání rádia.

¹¹ Peroutka, Ferdinand: „Projev u příležitosti zahájení vysílání RFE“. *Skutečnost* 3, 1951, č.5, s. 84-86. Knižně in Peroutka 2003: s. 11.

3. Literatura v exilu

Do literárního exilu odcházeli autoři ve dvou vlnách. První z nich byla po únoru roku 1948 a druhá následovala po roce 1968.

Literatura se v určité podobě začíná objevovat již v uprchlických táborech. Velmi oblíbeným žánrem se stává poezie a to hlavně kvůli své časové úspornosti. Spisovatelé se snažili sdružovat a tak vznikají různé svazy, které se s odporem staví proti komunistickému režimu. Nejde pouze o názorové sjednocení, příslušníci těchto svazů si snaží vzájemně pomoci se zásadní změnou jejich životního stylu, skladbou čtenářského publika a změnou kulturního života vůbec.

Mezi poúnorovými exulanty byli význační literáti jako Egon Hostovský, Ivan Blatný, Ferdinand Peroutka, Jan Čep, Zdeněk Němeček, Milada Součková a spousta dalších. Tito autoři se snažili publikovat v zahraničí, ale většina jejich děl zůstala bez jakéhokoli ohlasu. Knihy vydávané v roce 1949 až 1952 vycházely nejčastěji vlastním nákladem autora nebo v právě vznikajících knižní edice. Jednou z nich byla také **Křesťanská akademie**. Organizací, která se snažila poskytnout zázemí tehdejší kulturní činnosti, byla **Česká kulturní rada v exilu**.

Křesťanská akademie vznikla v roce 1950 a jejím hlavním záměrem bylo vytvořit studijní, informační, dokumentační a ediční ústav¹², který by poskytoval pomoc obyvatelům uprchlických táborů. Později se k těmto plánům přidává i činnost ediční, na které se podílí množství osobností mj. Karel Vrána, Josef Benáček a další. Křesťanská akademie spolupracovala také s celou řadou externích spolupracovníků (Ladislav Radimský, Robert Vlach, Ivan Jelínek apod.). Během svého působení vydává akademie svůj vlastní časopis *Nový život* a *Studie* se zaměřením na teologii, filozofii a sociologii. V edici vyšlo množství filozofických a esejistických děl a velký počet překladů.

I přes různé překážky se situace v exilu neustále zlepšovala a díky tomu bylo tedy možné v roce 1951, zahájit vysílání rádia **Svobodná Evropa**. Jejím zakladatelům se podařilo zřídit „(...) rozhlasovou stanici, která vysílala přes železnou oponu a

¹² PŘIBÁŇ, Michal. *Prvních dvacet let: kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968*. Vyd. 1. Brno : Host, 2008. s 77.

rozrušovala propagandistický monopol komunistických vlád.”¹³ Kolem roku 1953 se začínají objevovat další pokusy o organizace literárního života.

Vyvrcholením snahy poskytnout informační i publikační zázemí exilovým autorům¹⁴ byl zrod **České kulturní rady v exilu** roku 1953. Rada byla založena Robertem Vlachem a fungovala na několika místech po celém světě (USA, Kanada, Anglie, Itálie, Německo apod.). Po pěti letech se však dostavil pokles čtenářského zájmu a tím tedy vyvolána stagnace. Ve stejném roce se také objevují spory mezi zakladatelem Robertem Vlachem a jeho spolupracovníkem Antonínem Vlachem. Důvodem rozepře je snaha Antonína Vlacha o lepší organizaci rady a vzájemný boj o řídicí pozici. Během činnosti Kulturní rady byly organizovány různé literární soutěže a udělena ocenění za publikovaná díla (Říjnová uznání, Akce solidarity). Od roku 1960 sdružení upadá a v roce 1975 zaniká úplně. Důležitým počinem, který Kulturní rada učinila, bylo založení knižní edice Sklizeň svobodné tvorby roku 1955, ve které vycházelo mnoho beletristických i nebeletristických děl.

Sklizeň svobodné tvorby (1958) založená Robertem Vlachem, vycházela na počátku své působnosti pod záštitou České kulturní rady v exilu. Stejně jako Kulturní rada měla i edice Sklizeň síť spolupracovníků v různých zemích (Kanada, Anglie, Francie a další). O veškeré vydavatelské činnosti byla veřejnost informována v časopise Sklizeň a stejně tak důležitá byla i její spolupráce s Křesťanskou akademií. Sklizeň svobodné tvorby se pokusila „(...) o vytvoření trvalejší ediční základny literární tvorby *poúnorového exilu*.”¹⁵ Tato edice fungovala až do roku 1975 a přispívala do ní celá řada exilových autorů jako František Listopad, Milada Součková, Zdeněk Němeček a spousta dalších.

Velmi důležitou funkci měly v tomto období tvůrčí literární soutěže, vyhlašované jednotlivými institucemi, které sloužily jako podpora exilových autorů. Díky těmto soutěžím, se texty jednotlivých autorů mohly rozšířit mezi širší čtenářskou

¹³ KOSATÍK, Pavel. *Ferdinand Peroutka : pozdější život (1938-1978)*. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2001 dotisk, s. 138.

¹⁴ Česká kulturní rada v exilu. In: Slovní české literatury po roce 1945 [online]. 30. 9. 2010 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1716&hl=rada+exilu+>.

¹⁵ Sklizeň svobodné tvorby. In: Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 7. 1. 2010 [cit. 2012-04-09]. Dostupné: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1707&hl=sklize%C5%88+>.

obec, k čemuž přispěla z velké části právě exilová periodika, která během této éry vycházela a úzce s jednotlivými organizacemi spolupracovala.

3.1 Časopisy v exilu (1948 - 1960)

*„Jedinečné svědectví o českém exilovém hnutí podává početná produkce periodik vydávaných od roku 1948 nejdříve převážně strojopisně nebo v cyklostylovaných kopiích, ale postupně ve stále větším počtu tiskem.”*¹⁶ První časopisy se zabývají převážně politickou situací. Jedním z takto zaměřených časopisů byl i týdeník **Čechoslovák v zahraničí** (Čechoslovák), který byl vydáván v letech 1951 - 1968 v Londýně. *„Každé číslo obsahovalo politický úvodník a zprávy z domova, z mezinárodní politiky a z československého exilu.”*¹⁷ Další takto zaměřené magazíny byly například **Bohemia**, **Nedělní Hlasatel**, **Modrá revue**, **Národní politika**.¹⁸

Postupem času se organizace rozvíjely a přecházely i v mezinárodní spolupráci. Pomalu byla tedy připravována půda pro celou řadu nových časopisů a novin. Některé z nich však fungovaly pouze krátkou dobu z důvodu klesajícího zájmu čtenářů. Jen několik z nich si dokázalo udržet stálejší čtenářskou obec. První z nich se zabývaly hlavně politickou situací, později se začínaly orientovat i na kulturu a upozorňovaly na literaturu, která byla v exilu vydávána.

Svobodný zítřek byl jeden z kulturně zaměřených časopisů. Vycházel v letech 1948-1950 a poskytoval *„(...) relativně rozsáhlou literární rubriku, usilující ovšem téměř výhradně o prezentaci žijících exilových autorů a již koncem roku nabídl čtenářům nejnovější dílo Jana Čepa, povídku Cikáni.”*¹⁹ Další literární rubrika byla uveřejňována ve Skutečnosti vydávané v letech 1949-1953. Příležitostně zde byly publikovány některé básně a fejetony, prvotně se však tento měsíčník zajímal o aktuální politická témata.

¹⁶ Exilová periodika 1948–1989. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. 2008 - 2012 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/exilova-periodika-1948-1989>.

¹⁷ Čechoslovák v zahraničí (Čechoslovák). *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. 2008 - 2012 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/cechoslovak-v-zahranici>.

¹⁸ Exilová periodika 1948–1989. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. 2008 - 2012 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/exilova-periodika-1948-1989>.

¹⁹ PŘIBÁN, Michal. *Prvních dvacet let : kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968*. Vyd. 1. Brno : Host, 2008. s 71.

Jeden z úspěšných kulturních časopisů byl také **Hlas domova** 1950-1979. „*Tento australský čtrnáctideník byl sice koncipován především jako politický a krajanský zpravodaj, jeho kulturní rubrika však zaujímala mimořádný rozsah. Od počátku soustavně sledovala domácí vývoj, zprostředkovávala soudobou světovou literaturu, soustředěně sledovala světovou kinematografii a poskytovala prostor původní exilové tvorbě i její reflexi.*”²⁰

Časopisem, který hodnotil politickou situaci v Československu i v dalších východních zemích byl měsíčník **Svobodná země**. Vycházel v Paříži v letech 1951 - 1953 a byl vydáván anonymní Skupinou demokratických Čechoslováků. Svobodná země přinášela zprávy ze zahraničí i z domova a jednotlivé texty se vyjadřovaly k vývoji politické situaci v Československu.²¹

Pokusem o zmapování kultury a literatury v exilu byla nezávislá kulturní revue **Sklizeň** 1953-1979. Jejím redaktorem byl Antonín Vlach a Robert Vlach. Sklizeň vycházela nejdříve měsíčně, později ve stále delších intervalech, a sledovala především kulturní vývoj „(...) *původní i zahraniční beletrie českých autorů a překladatelů žijících v exilu, kladla za cíl informovat o literárním, hudebním, výtvarném a obecně kulturním dění v exulantských komunitách, o nových knihách exilových nakladatelství a aktuálně vycházejících časopisech.*”²² Do Sklizeň přispívala celá řada známých exilových autorů jako Jan Čep, František Listopad, Zdeněk Němeček, Ladislav Radimský apod.

Časopis Sklizeň odstartoval období, ve kterém později vzniká množství významných časopisů, orientujících se na exilovou literaturu. Dalším takovým vycházejícím periodikem byl měsíčník **Skutečnost** 1949-1953. Snažil se o zachycení především tehdejší politické situace. Záměrem redaktorů byla snaha pomoci stále nově přicházejícím exulantům v základních otázkách změny prostředí (práce, bydlení). V prohlášení přípravného redakčního kruhu ze 17. 12. 1948 jsou uvedeny hlavní problémy, kterými se chtějí autoři zabývat a které jsou pro ně důležité. Pro přiblížení

²⁰ PŘIBÁŇ, Michal. Prvních dvacet let : kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968. Vyd. 1. Brno : Host, 2008. s 75.

²¹ Svobodná země. In: *Scriptum* [online]. 2009-03-29 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/svobodna_zeme/index.html

²² Sklizeň. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 28. 2. 2007 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=209&hl=sklize%C5%88+>.

jsou to otázky jako: „*Duchovní a politický stav exilu, co se skutečně dělo u nás v únoru, naděje demokracie v boji s komunistickým totalismem.*”²³

Stále větší zájem čtenářů o jednotlivá čísla časopisů zapříčinil, že se jejich výtisky rozšiřovaly i do jiných států. Takto to bylo i s čtvrtletníkem **Svědectví**, který původně vycházel v New Yorku a později též v Paříži a Praze (od čísla 89/90). Vycházel v letech 1956-1992 a zabýval se jak politikou, tak i kulturou. Redaktorem byl po celou dobu Pavel Tigríd, významný politolog, esejista a novinář. Koncepce P. Tigrída spočívala v zachycení domácího a zahraničního politického vývoje, poskytnutí prostoru pro československé spisovatele a „(...) *na rozdíl od ostatních emigrantských periodik byl určen nejen k informování o situaci v Československu, ale především k dialogu mezi exilem a domácí opozicí.*”²⁴ Z literárního kruhu sem přispívali například Jan Čep, Václav Radimský, Bohumil Hrabal, František Listopad a mnoho dalších exilových autorů.

Ke konci 50. let vychází ještě několik dalších velmi významných časopisů jako například časopis **Archa**, **Zápisník** a **Studie**. V časopisech, které byly v tomto období vydávány, se nejčastěji objevují témata, zabývající se dojmy ze života v exilu a snahou vyzvat k politickým krokům, které mají zajistit návrat do rodné země.

3.2 Exilová periodika 60. let 20. století

Množství časopisů, které v tomto období vycházely, byly již z padesátých let. V 60. letech vychází mnoho dalších kulturně orientovaných sborníků. Určitý odklon od politické reprezentace zajišťuje větší prostor pro literaturu. Do popředí se dostávají knihy vycházející v exilu a různé polemiky v oblasti kultury. Díky uvolňující se situaci v Československu se začínají opět obnovovat některé vazby emigrantů s domovem. Také v neliterárních časopisech se objevují kulturní rubriky, informující ve zkratce o literárním životě v exilu.

²³ Skutečnost: Prohlášení přípravného redakčního kruhu. In: *Scriptum* [online]. 2009-03-29 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/skutečnost/skutečnost_1949_dopis.pdf

²⁴ Exilový časopis Svědectví. In: *Totalita* [online]. © 1999 - 2012 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/svedectvi.php>.

Jedním politicky zaměřeným časopisem byly i **České listy** vycházející v letech 1960-1973 v Mnichově. „*Obsahově navazoval na stejnojmenný časopis vydávaný v Londýně v 50. letech Českým národním výborem.*”²⁵ Do roku 1968 byl časopis redigován Milošem Svobodou, a pak zastávali funkci redaktora Jiří Brada, Jaroslav Myslivec a Jiří Chaloupka.

Týdeník **Americké listy** vydávaný v USA 1962-1989, jehož redaktorem byl František Švehla a do kterého přispívalo mnoho významných osobností jako Ferdinand Peroutka, Jaroslav Dresler, Ivan Medek apod. „*Obsahem bylo především politické zpravodajství v rubrikách O Československu a Mezinárodní přehled a politické komentáře, dále informace o životě krajanů a exulantů v USA a Kanadě. Po roce 1968 bylo rozšířeno zpravodajství z ČSR, publikovány byly pravidelné informace o Chartě 77, příležitostně přebírány texty z domácího samizdatu*”²⁶ V roce 1966 byl časopis spojen s New Yorkskými listy a vzniklo jedno periodikum se souborným názvem Americké listy.

V letech 1961 až 1966 vycházel exilový sborník **Perspektivy**. Dalším významným časopisem je čtvrtletník **Proměny**, vznikající v roce 1964 v New Yorku. Jeho redaktorem byl stejně jako v Perspektivách Ladislav Radimský (Petr Den), později Jiří Škvor, Josef Staša a další. Jejich záměrem bylo představovat různé vědecké práce českých a slovenských exulantů. Přesto se však časopis nesoustředí na exilová témata spíše na obecnější reflexi. Zájem o politickou situaci vzrůstá v období Pražského jara. Ústředním tématem ovšem zůstává kulturní vývoj české a zahraniční literatury. V Proměnách se objevuje celá řada textů zahrnujících nejširší okruh humanitních a společenských věd jako politologie, historiografie, filologie a filosofie. Periodikum nakonec zaniká v roce 1991.

Další periodikum věnující se českým a slovenským přistěhovalcům v Kanadě byly **Kanadské listy** 1966-2008. „*Původní i převzaté texty se často věnovaly druhému i třetímu odboji. Kanadské listy se postupem času staly jedním z nejvýznamnějších*

²⁵ České listy. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. © 2008 - 2012 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/ceske-listy>.

²⁶ Americké listy. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. © 2008 - 2012 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/americke-listy>.

exilových periodik, přinášely množství biografických údajů o účastnících druhého i třetího odboje."²⁷

Během 60. let literární život vrcholí a to hlavně díky uvolňování poměrů v československé kultuře, které je zaznamenané ve většině periodik vycházejících v tomto období. „*Možnost přímých kontaktů s domovem, tedy i možnost vydávat knihy v domácích nakladatelstvích a publikovat v domácích časopisech, trvala samozřejmě jen krátce, dokonce natolik krátce, že ji většina exulantů vůbec nestihla využít.*”²⁸ V roce 1968 byla podepsána smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk, která zde zůstala až do skončení komunistického režimu v roce 1989. V tomto období byly opět znemožněny kontakty uprchlíků s domovem a následovala další silná vlna exilu, která se snaží politicky angažovat a být aktivní. „*Především její představitelé budou vytvářet i reprezentovat literární život našeho exilu v sedmdesátých a osmdesátých letech.*”²⁹

²⁷ Kanadské listy (Hlas nových). In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. © 2008 - 2012 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/kanadske-listy>.

²⁸ PŘIBÁŇ, Michal. *Prvních dvacet let : kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968*. Vyd. 1. Brno : Host, 2008. s 228.

²⁹ PŘIBÁŇ, Michal. *Prvních dvacet let : kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968*. Vyd. 1. Brno : Host, 2008. s 228.

4. Časopis Perspektivy

Kulturní sborník vycházející v exilu v letech 1961-1966 v New Yorku. Jeho zakladatelem a redaktorem prvních šesti čísel byl Ladislav Radimský, u sedmého čísla není redaktor uveden a poslední publikované číslo připravil František Třešňák. Název časopisu byl inspirován esejí Otakara Březiny, která vyšla v časopise Lumír v roce 1899. Na samém počátku vycházely Perspektivy dvakrát ročně, později vycházely již nepravidelně a jejich vydavatelem byl František Švehla.

Ladislav Radimský se na počátku snaží vyhnout veškerým slibům a svůj záměr hodnotí spíše jako přání. „*Přál bych si, aby po tomto prvním sešitu vyšly další a dokonalejší. Přál bych si, aby každý ukazoval ukázky tvorby našich básníků a přinášel nové překlady moderní světové poezie.*”³⁰ Jeho přáním bylo také uvádět ukázky tvorby básníků a články vyjadřující názory autorů na filozofické otázky tehdejší doby. Časopis se měl zabývat problémy přírodních a sociálních věd a samozřejmě politikou, která je taktéž součástí kultury. Stejně tak se L. Radimský snažil soustředit na kritiku zajímavých knih a uměleckých děl a chtěl nechat dostatek místa pro eseje, kterým běžně nebývá poskytnuto moc prostoru. Perspektivy se měly stát sborníkem zaměřeným na budoucnost s přihlédnutím k minulosti, která je našim často jediným národním bohatstvím. Tématem měla být snaha rozvíjet svobodnou kritiku uměleckých i vědeckých prací vydávaných v Československu. Což znamenalo, že Perspektivy neměly být pouze literárním časopisem, ale hlavně kulturním sborníkem, který měl zachycovat jak kulturní vývoj v zahraničním exilu, tak také doma v Československu.

4.1 Biografie autorů

Mezi hlavní přispěvatele do kulturního sborníku Perspektivy, jejichž biografii se také budu zabývat, patřili: Ladislav Radimský, Pavel Javor, Antonín Kratochvíl, Ivan Jelínek a František Listopad. Dále se na jednotlivých rubrikách podíleli i další autoři jako Věra Stárková, Marie Dolanská, Miroslav Rašín, Jan Čep, Milada Součková a Zdeněk Jasný.

³⁰ Radimský, Ladislav: „Slovo na cestu”. *Perspektivy* 1961, č. 1, s. 1-3.

4.1.1 *Ladislav Radimský*

Významný prozaik a esejista se narodil v roce 1898 v Kolíně. Vystudoval právnickou fakultu UK v Praze, poté pracoval na československém velvyslanectví v Bukurešti, Berlíně a Bernu. V literatuře debutoval příspěvky do Lidových novin, Kritického měsíčníku a Kvartu. Jeho první knihou literárních esejů se stala kniha **Tvůrcem snadno a rychle** z roku 1933. Dále vychází knihy jako **Řeči ke gymnazistům** (1946) a **Pětkrát Kolín** (1947). V roce 1948 emigruje a v zahraničí přispívá především do časopisů Proměny, Sklizeň, New Yorské listy, Perspektivy apod. Podííl se také na tvorbě literárních úvah do vysílání Hlasu Ameriky a Svobodné Evropy. V roce 1958 se stává spoluzakladatelem Československé společnosti pro vědy a umění a v tom samém roce jsou otisknuty jeho časopisecké eseje sebrané do knih pod názvem **Době proti srsti**. Rok na to byla publikována jeho nejrozsáhlejší kniha esejů **Rub a líc našeho národního programu v atomovém věku** (1959). Ladislav Radimský zemřel v roce 1970 v New Yorku. Posmrtně byla vydána jeho kniha s názvem **Naší mládeži** v roce 1973. Ladislav Radimský publikoval celou řadu časopiseckých příspěvků pod různými pseudonymy. Jedno z nejznámějších jmen bylo Petr Den, Václav Deyl nebo Vilém Kostka.

4.1.2 *Pavel Javor*

Básník narozen v roce 1916 v Martinicích. Vlastním jménem Jiří Škvor (pseudonym používá hlavně v exilu). Studoval na právnické fakultě UK v Praze a byl zde zaměstnán v České kulturní radě. V Československu se stává redaktorem časopisu Svobodné slovo, dále publikuje také v Lumírovi, Venkově, či Českém slově. Jeho první básnickou sbírkou se stává **Zlatokop** (1938). Pak následuje sbírka **Modré studánky** (1944) zabývající láskou k rodné zemi. **Kalendář** (1946) zachycující období okupace poválečných dní byla jednou z posledních Javorových sbírek, která vyšla na území Československa. V roce 1948 Pavel Javor emigruje a tři roky poté se stává redaktorem Radio Canada International, ve stejné době je také otisknuta sbírka **Pozdrav domů** (1951). Stejně jako Pozdrav domů se i soubor **Daleký hlas** (1953) věnuje životu v exilu a naději na návrat do rodné vlasti. Redaktorem Proměn se stává v letech 1971-1979 a v tomto období vychází jeho poslední dvě knihy. První básnická sbírka **Krůpěje** (1977) se okrajově soustředí na oblast politickou. Poslední kniha, která byla uveřejněna, je

kniha pro mládež s názvem **Sir Clarence alias Pajda pes**. Pavel Javor umírá v roce 1981 v Montrealu v Kanadě.

4.1.3 *Antonín Kratochvíl*

Byl literární historik žijící v letech 1924-2004. Po vystudování gymnázia nastoupil na brněnskou FF MU, kterou ovšem nedokončil. Titul získal později v Mnichově. Po studiích se stává redaktorem Národní obrody (1947-1952) a také spolupracuje s Československým rozhlasem v Brně. Esej **Kredo konvertity** (1948), je Kratochvílova první vydaná esej, která směřuje ke katolictví. V roce 1952 odchází do exilu do Spolkové republiky Německo. Během několika následujících let působí jak ve Svobodné Evropě (1952-1989), tak jako externí spolupracovník Hlasu Ameriky (1966-1991). Od roku 1956 se podílel na činnosti Kulturní rady v zahraničí, v té době rovněž vychází antologie exilové prózy s názvem **Peníz exulantův** a o tři roky později byla vydána **Kniha esejů** (1959). Členem Křesťanské akademie v Římě se stává v roce 1960. Přispíval do Úsvitu, Archy, Perspektiv, Proměn a redigoval časopisy Hlas exilu, Sklizeň svobodné tvorby a také Archu. Během své tvorby používal také několik pseudonymů Arne Opletal, či A. Kratochvíl-Christen. Jenou z jeho významných knih je dvoudílná publikace **...za ostatními dráty a minovými poli 1, 2** (1993 a 1998). Na literární tvorbě se podílí až do roku 2002. Umírá v Mnichově v roce 2004.

4.1.4 *Ivan Jelínek*

Básník, esejista a novinář se narodil v roce 1909 v Kyjově. Získal doktorát na Právnické fakultě MU v Brně. Přispíval do Kritického měsíčníku a Střediska (1932) a rok po té debutoval sbírkou **Perletě** (1933). V tom stejném roce se stal redaktorem Lidových novin, kde působil pět let. Spolupracoval s literární redakcí Čs. rozhlasu na brněnské pobočce a později se také stal jejím redaktorem. V Československu byla v roce 1936 vytištěna ještě další Jelínkova sbírka a to **Nedělní procházka**. V létě 1939 odchází Ivan Jelínek do Francie, kde dostal za úkol vést stanici Svobodné Československo. Pracoval rovněž jako redaktor deníku Naše noviny. Své zážitky z válečného období zachycuje ve sbírce **Básně 1938-1945**, která je publikována roku 1946 v Londýně. V roce 1951 přijel do New Yorku, kde působil jako novinář. Během

tohoto období v zahraničí netvoří, věnuje se práci pro Hlas Ameriky a stanici Svobodná Evropa. Odjíždí do Londýna a zde se stává kulturním redaktorem českého vysílání BBC. V roce 1960 je vydána jeho kniha **Skutečna**. Během pobytu v exilu přispívá do celé řady časopisu Čechoslovák, Obzor, Svědectví, Perspektivy a Proměny. V dalších letech jsou otisknuty ještě další jeho knihy jako **Slovozpěv** (1984), **Světlo a Tma** (1991) a v roce 1999 vychází jeho poslední sbírka s názvem **Daleko od brány**. Ivan Jelínek umírá v roce 2002 v Londýně, kde během posledních let žil.

4.1.5 František Listopad

Vlastním jménem Jiří Synek se narodil v roce 1921 v Praze. Od roku 1941 se skrýval a účastnil se domácího odboje. Byl spoluzakladatelem Mladé fronty, jejíž kulturní rubriku roku 1945 řídil. Byl vyslán jako redaktor časopisu do Paříže, kde nakonec zůstal, později se přesouvá do Portugalska. Jeho tvorba se nesoustředí pouze na literární tvorbu, ale věnuje se také televizi a divadlu. Roku 1939 publikuje svoji první povídku Cihelna, která byla uveřejněna v Národních listech. Ve 40. letech přispívá do časopisů České slovo, Řád, Kritický měsíčník, Kytice, Generace apod. Během pobytu v exilu se jeho příspěvky objevují ve Sklizni, Svědectví a v různých portugalských denících. V roce 1945 se objevuje jeho metaforická sbírka **Sláva uřknutí**, pak následuje **První věta** (1946). Událostmi všedního dne člověka se zabývá v **Jarmarku** (1947). Po roce 1960 přichází odmlka, není publikována žádná Listopadova kniha. Až v roce 1973 následuje kniha **Černý bílý, nevím**, ve které se autor snaží vyrovnat se smrtí a řeší zde samotnou existenci jedince. Dále následují knihy jako **Nástroje paměti** (1982) a **Tristan z města do města** (1997). V průběhu jeho života vychází také množství cizojazyčných sbírek a souborných vydání.

5. Časopis Perspektivy 1961

V prvních dvou vydáních časopisu je ještě stále velmi častým tématem exil a politika. Nejznatelněji je to vidět především ve zveřejnění poezii a v rubrice **Průhledy a průlomů**. V časopise jsou rozebrány problémy psychického stavu jedince vytrženého ze svého přirozeného prostředí a následně nuceného přizpůsobit se diametrálně jiným podmínkám v jiné zemi, která se stala jeho domovem. Je proto nasnadě, že je reflektován boj za uskutečnění snů, který má být východiskem k tolik vytoužené svobodě. Již z této vize vyplývá zcela logicky jisté zklamání, ne-li frustrace nad nemožností uvedeného cíle dosáhnout a následné připuštění si, že jde o boj s větrnými mlýny. Při hlubší analýze textů jsem zaznamenala i témata zápasu idealismu a materialismu či souboje snu s realitou.

První dvě čísla, vydaná v roce 1961 svědčí o hledání vlastní tváře časopisu, najdeme v nich ustálené rubriky jen sporadicky, přesto je však již i v těchto počátcích evidentní, které jsou považovány za stěžejní a které jsou zařazeny proto, aby transparentně ukazovaly redaktorům záměr. Za velmi zásadní, považuji poskytnutí prostoru vědcům, působícím v exilu. Byla jim totiž touto formou dána jedinečná možnost uveřejnit některé ze svých příspěvků.

Jako podklad pro své hypotézy jsem si vybrala ukázky z uveřejněné poezie, která byla publikována v prvních dvou číslech. Pokračuji ukázkou některých příspěvků z rubriky **Průhledy a průlomů**, které ukazují smýšlení tehdejších exulantů a jejich postavení k tehdejší politické a umělecké situaci. Nakonec jsou připojeny kritické poznámky, které upozorňují na vydané knihy, které jsou podle redaktorů pro čtenáře jakkoliv přínosné.

5.1 Poezie v Perspektivách

V básnické tvorbě je ústředním tématem stesk po domově, problémy se splynutím a přizpůsobením se podmínkám exilu. Časté je také poukazování na vývoj politické situace v Československu a historické události, které k této situaci vedly. V prvním čísle je vidět velká pozornost zaměřující se na poezii, tyto příspěvky tvoří téměř polovinu celého vydání. Naopak v druhém čísle už na poezii není kladen takový důraz.

Patrná je taktéž změna v jejich obsahu, kde jsou autorovy pocity řešeny spíše okrajově na pozadí přírodních jevů. To svědčí o jistém posunu v myšlení autorů, v nazírání na situaci, kterou v básních akcentují, vidím jistý posun od ryze politického nazírání k přírodním jevům. Za zásadní krok vpřed považuji i prezentaci zahraniční poezie ve druhém, třetím a pátém čísle. Právě tato konfigurace jednotlivých čísel umožňuje, alespoň částečně pochopit specifickou myšlení umělců v exilu, jejich zrání a změny následné vývojové intence.

5.1.1 Z českých veršů

Rubrika věnovaná české poezii, se zabývá původní tvorbou básníků v exilu. V roce 1961 do této části přispívají autoři jako Gertruda Goepfertová, Pavel Javor, František Listopad, Ivan Jelínek, Milada Součková a Robert Vlach.

První básní publikovanou v květnovém čísle *Perspektiv*, je **Vlastenecká škola** od Gertrudy Goepfertové. Vlastenecká škola je psána volným veršem a zabývá se poměry během a po 2. světové válce. Lidem není poskytnuta žádná volnost, jsou pouze figurky, které nemají nárok na své vlastní myšlenky, nápady. Svět je rozdělen na dvě části. První jsou ti, kteří poslouchají a dělají, co je jim řečeno. Druzí jsou lidé, kteří poznali krutost tehdejšího světa. Světem vládne bída a přesto, že jsou vyvolávána hesla lásky, spravedlnosti a opravdových hodnot, opravdu to tak nefunguje. To dokazuje i verš „*pan ředitel Vorel držel v drápech rakouskou hydru.*”³¹ Je patrné, že pan Vorel je nacistické Německo, které si připojilo v roce 1938 Rakousko. Země, které byly okupovány Německem, se musely účastnit oslav a svátků nařízených Německou říší. Lidé byli nuceni oslavovat a „*Naše vlast*” se krčila malá a bezmocná ve křoví.

Druhá báseň je taktéž od Gertrudy Goepfertové a nese název **Domy kolem dušiček**, kde je popisován život na předměstí. Báseň je plná protikladů, kdy proti sobě staví město a venkov, světlo a tmu. Tím se snaží umocnit pocit vzdálenosti a neslučitelnosti. Popisuje rozrůstající se sídliště, neustálé množství přibývajících bílých zdí. Touží po venkově. Dříve se museli lidé ukrývat do betonových krytů a nyní jsou

³¹ Z nových českých veršů. *Perspektivy* [online]. 1961, č. 1, s. 5 [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1961_01.pdf

lidé zavřeni v betonových bytech. Doufá, že se jednou z této betonové propasti, která pro ni připomíná chlad a tmu, dostane zpět do přírody, tedy na venkov.

Dalším příspěvkem je **Monolog moře** od Pavla Javora. Je zde zjevný stesk po vlasti. Popisuje putování v cizích zemích, ale žádná z cest ho nevede zpět k domovu. Snaží se s životem v zahraničí vyrovnat, protože už nedoufá v návrat. Chce jít dál a zanechat za sebou bolest a smutek po rodné zemi. „*Prsten jsem do vln zahodil a vrátil jsem se zpět.*”³² Snaha smířit se s životem v exilu.

Následující ukázka taktéž pochází od Pavla Javora a je nazvána **Pro novou sklizeň**. Opět se objevuje básníková touha po domově. Báseň má optimistický nádech i přesto, že se básník v cizině cítí sám. Je zde cítit neustálá naděje na návrat, odloučením též uvádá láska jeho dívky. Stále však setrvává v naději, že vše bude jako dřív. Báseň nám poskytuje obraz ztráty iluzí jedince a jeho osobní kapitulaci.

Je zde též z Jelínkova poezie, která naznačuje, že pokud lidstvo opět nalezne vyšší hodnoty (Boha, víru), bude možné odvrátit svět od zkázy, kterou na sebe lidstvo sesílá vlastními sebezničujícími tendencemi (války, moc). Jsou vyzdvihovány základní hodnoty, kterých by se měl člověk držet, aby byl schopen s hrozbou sebezničení bojovat, jsou to hodnoty jako láska, příroda, víra apod.

V listopadovém čísle *Perspektiv* vyšly dvě české básně. První z nich byla **Letní óda** od Milady Součkové, která je postavena na přírodních motivech. Je zde patrná také inspirace řeckou mytologií (Faun, Klotho, Atropos). Vyskytují se zde odkazy na rčení a pranostiky. Na základě těchto veršů je čtenářům předkládána nostalgie, kterou Součková cítí a která přebývá v její paměti.

Robert Vlach přispěl do tohoto výtisku básní **Zrcadlení**. Báseň je rozdělena na tři části. V každé z nich se autor zabývá něčím jiným. V prvním oddíle se zabývá dětstvím, emigrací a s tím související ztrátou iluzí. V druhé části je to život v exilu a ve třetí je to touha po lásce. Je zde časté spojení abstraktních a konkrétních témat, které metaforou zahalují básníkovi reálné pocity.

³² Z nových českých veršů. *Perspektivy* [online]. 1961, č. 1, s. 7 [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1961_01.pdf

5.2 Průhledy a průlomy

V Průhledech a průlomech, které jsou taktéž pravidelnou rubrikou téměř všech čísel, jsou uvedeny eseje zaměřující se na konkrétní témata, jakými jsou politika, umění (hudba, malířství, literatura). V prvním čísle je navíc vědecká esej, zabývající se mikrobiologií. Jsem jednoznačně přesvědčena, že tyto články byly do těchto dvou čísel vybrány záměrně, protože se velmi snadno dají vztáhnout na tehdejší politickou situaci. V prvním vydání časopisu je tato rubrika velmi rozmanitá. Proto jsou zde eseje zabývající se jak politikou, tak uměním, tak i filozofií. Naproti tomu druhé číslo je již pojato kvalitativně nově, tato rubrika je již zaměřena spíše na politiku a umění. V obou číslech jsou pak napsány příspěvky k výročí důležitých osobností. Prvním je Sedmdesátka malíře Josefa Šímy a v čísle druhém je to oslava 25. výročí smrti nadaného žurnalisty Karla Krause. Velmi hodnotným příspěvkem je podle mého názoru **Jak se dívá nejmladší česká generace na poměry ve vlasti**, ve které dva mladí autoři, kteří nedlouho po studiích opustili Československo, reflektují jeho vývoj.

V květnovém čísle byly publikovány eseje: **Ethos rozhovoru** od Dr. Petra Siloveského, **Filosofie exilu** od Věry Stárkové, **Třikrát o americké kultuře** od Jiřího Kárneta, Petr Den přispěl **Rozjímáním o divadelnosti**, Dr. J. Jíra **Sedmdesátkou Josefa Šímy** a konečně Dr. Zdeněk Picha **Makrobiologií a psychickou energetikou**. Tyto eseje se převážně zabývají politikou a uměním. Kdy na pozadí uměleckém jsou řešeny otázky politické. Autoři doplňují předkládaná fakta svými úvahami, které často poukazují na nespokojenost s tehdejšími poměry. Ve většině z těchto esejů jsou publikovány návrhy, jak situaci řešit a čtenáři jsou nabádáni, aby se připojili k těm, kteří se snaží dosavadní situaci změnit. Mohu jednoznačně říci, že mě oslovila společná myšlenka uvedených autorů – nesmířit se s nastolenými poměry v Československu, snažit se vytrvale bojovat a hledat řešení i v minimálním balančním prostoru, daném podmínkami totalitního režimu

Ethos rozhovoru od Dr. Petra Siloveského se zabývá tehdejšími poměry v oblasti dialogů a jejich kvality. Na úvod hodnotí situaci tím, že totalitní režimy, jsou postaveny pouze na monologu. Upozorňuje na to, „že v totalitních soustavách se vyspělá síť rozhlasových stanic, televize, novin, časopisů, knih, umění a škol stala poslušným

nástrojem diktátorské samomluvy a mumraje."³³ Popisuje vývoj dialogu, který byl základním prvkem již ve Starověkém Řecku. Byl používán Sokratem, Platónem, Aristotelem. Zaměřuje se i na pozdější dobu, ve které zmiňuje jména jako Edith Stein a Hedwig Conrad-Martius. V posledním odstavci poukazuje na to, že dialog nevládne ani mezi politickými stranami, a proto se dají tyto strany charakterizovat jako nedemokratické. Po podrobném prostudování tohoto materiálu, ač vzniknul před desítkami let, musím bohužel konstatovat, že myšlenky autora mají dodnes obecnou platnost v totalitních režimech a rovněž nesmíme podcenit tzv. „masmediální masáž“, která může být i v demokratickém režimu pro demokracii nebezpečná.

Ve **Filosofii exilu** Věry Stárkové je stěžejní téma exulantství a uvažuje o něm v pojmech filozofie. Prvotní pocit úlevy ze zvolené svobody je vystřídán pocitem vykořeněnosti z prostředí, které poskytuje jistotu a klid, je prožívána úzkost, osamění a zoufalství, a s těmito pocity je nutné se vyrovnat. V textu si autorka klade otázky, co přináší exulantům odvalu na boj o živobytí v cizí zemi. Na tuto otázku krátce odpovídá tím, že hlavním důvodem, i když ne zrovna vznešeným, jsou prosté fyzické potřeby. Někteří uprchlíci se v tomto období obracejí k Bohu a snaží se k němu najít vztah a tak rozvíjet svůj duchovní život, díky kterému by mohli změny překonat. Někteří se obracejí právě k filozofii a zaměřují se na otázky existence člověka a existence jich samých. Nakonec se autorka snaží najít výhody života v exilu. Jediné výhody, které se dají v exilu spatřit, jsou poznání, sdílení myšlenek s lidmi ve stejné situaci, snášenlivost a možnost najít pravý smysl života.

Další článek nese název **Třikrát o americké literatuře** a její autor Jiří Kárnet se rozhodl pro komparaci románových postav některých amerických spisovatelů z období na počátku století, dvacátých a třicátých let. Jako předlohu si vybral postavy z románů Dreisera, Lewise, Andersona, Scotta, Fitzgeralda, Hemingwaye a Dos Passose. Další závažný problém, kterému se článek věnuje, je vnímání typických problémů, převážně sociálních, tehdejších mladých Američanů. Je zjevné, že se autor touto komparací snažil poukázat na to, jak se měnilo myšlení a vnímání Američanů v první polovině 20. století. Do textu jsou vloženy jednotlivé úryvky porovnávaných textů, na nichž je jasně

³³ Průhledy a průlomky. *Perspektivy* [online]. 1961, č. 1, s. 13 [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1961_01.pdf

demonstrováno smýšlení americké společnosti a vybraných postav. Toto exilové dílo je dle mého názoru velmi přínosné. Dává dostatečně široký prostor pro pozorného čtenáře, který může porovnat myšlení a jeho vývoj u mladých Američanů s myšlením lidí, žijících v té době v Evropě, či přímo v Československu. Čtenář může odvodit specifika, či naopak shody a následně se odrazit k úvahám vyšší etáže.

V listopadovém čísle byly uveřejněny jak politické úvahy, tak také úvahy o exotickém umění. Jsou zde publikovány příspěvky: **Ars sine Scientia nihil** od Václava Nelhýbela, **O výstavbě mexického umění** od Gertrudy Goepfertové, **Potřeba nové základny československé exilové politiky** od Dr. Miroslava Rašína, **Jak se dívá nejmladší inteligence na poměry ve vlasti** (bez autora), **Malajsko na cestě svobody a nezávislosti** od Jiřího Glose a od Ferdinanda Kolegara esej **Karel Kraus - protižurnalistický žurnalista**.

Ars sine scientia nihil (umění bez vědomí není nic) je článek napsaný česko-americkým skladatelem Václavem Nelhýbelem. Ten zde popisuje první polovinu dvacátého století jako období plné protikladů. Zabývá se zde hlavně dvěma směry a to francouzským impresionismem a pozdním romantismem. Jako hlavní dva představitele si vybírá Stausse (německý romantismus) a Debusse (francouzský impresionismus). Popisuje základní rozdíly mezi těmito směry a v textu také vysvětluje některé pojmy, kterých se dotýká. Jako poslední a naprosto odlišný směr v oblasti hudby uvádí elektronický hudební styl, ve které je již tvůrčí lidský faktor naprosto odstraněn. Pro tento druh hudby volí výrok *Ars nihil sed scientia* tedy umění není nic jiného než znalost. Tento článek velmi erudovaně vysvětluje specifické přístupy tvůrců umění obecně. To je ve všech případech odrazem jejich vnitřního rozpoložení, mnohdy názoru okolního dění a především vnímání okolního světa. Určitým problémem je v každé době akceptace nového uměleckého směru širokou vrstvou posluchačů i diváků.

Dalším příspěvkem je **Potřeba nové základny Československé exilové politiky** od Dr. Miroslava Rašína. Je rozdělen do tří částí (Německo, Sovětský meč se zové neutralita, exil). V první esejí o Německu autor poukazuje na to, že i přesto jakých věcí se dopustilo, stává se nyní nezbytnou součástí pro americko-evropskou politiku a jeho armády je potřeba na ochranu lidských a národních svobod. V textu poukazuje na Československo a na to, jak jsme si během, i po druhé světové válce vedli. Lidé v tehdejší době velmi snadno uvěřili slovům idealismu, což pro ně byla osudová chyba.

Vyzývá čtenáře, aby slepě nepřijímali politiku Západu ani Východu, ale rozhodli se pro samostatnou nezávislou politiku. Druhá úvaha se zabývá sjednocením Německa a celé Evropy, jsou řešeny problémy mezi Západem a Východem a otázky, jak sjednocení Německa dosáhnout. V poslední části je zmíněn exil a jeho situace. Jsou objasňovány vnitřní důvody neúspěchu exilu, vnější důvody neúspěchu, vyhlídky a směr budoucí orientace. Nakonec autor nabádá k vytvoření různých hnutí, do kterých se budou moci zapojit účastníci exilu a získat tak zpět svoji svobodu.

Část dvou dopisů mladých pisatelů otiskl redaktor ve článku, **Jak se dívá nejmladší česká inteligence na poměry ve vlasti**. V prvním z nich se jeho autor zmiňuje o seminářích Marx-Leninismu, které musí povinně navštěvovat každý student vysoké školy, i přesto, že většina z nich ví, že je to lež. S jakýmsi potěšením však přiznává, že studenti postupně odhalují polopravdy a lži komunistické propagandy. Druhý dopis pojednává o obrodě národa, ideologickém boji a individualismu, který někteří začínají teprve objevovat. Čtenáři se tak dostává pohledu, který směřuje přímo do středu komunistické propagace, která je nadále natolik silná, že i mladí lidé odmítající tuto drsnou represii jejich vlastních myšlenek, raději prchají do exilu. Tyto dva dopisy ukazují, že situace v Československu se stále nelepší, a proto jsou vyhlídky na návrat exulantů do vlasti poměrně malé.

Inspirativním článkem je **Malajsko na cestě svobody a nezávislosti** od Jiřího Glose. Malajsie taktéž bojovala o svobodu s komunismem. Velmi podrobně jsou zde vylíčeny všechny kroky, jak Malajsie dosáhla samostatnosti a celý článek působí jako návod, jak se komunismu postavit. Jsou zde uvedeny postupy vlády i samotných obyvatel, kteří dokázali vzdorovat a rychle jednat. Přesto, že komunisté Malajsií neovládli, autor podotýká, že není vyloučeno, že se o to znovu nepokusí. Autor zde také uvádí vnější faktory, které Malajsií pomohly zvítězit (např. nemá společné hranice s žádnou komunistickou zemí).

5.3 Kritické poznámky

Jsou taktéž stálou rubrikou, která se objevuje v každém vydání časopisu Perspektivy. Jsou zde zveřejněny recenze knih, které byly v té době vydány, nebo ty, které jsou pro tehdejší společnost nějak hodnotné. Recenze jsou zaměřeny hlavně na

knihy exilových autorů. Nejedná se však pouze o beletristická díla, ale také o eseje, básnické sbírky, učebnice apod. V prvním vydání Kritických poznámek jsou nám jednotlivá vydání knih poskytnuta jen na několika málo stránkách, naopak druhý sešit už poskytuje mnohem ucelenější pohled, protože zde jsou knihy recenzovány již na třinácti stranách. V druhém vydání, jsou knihy seřazeny podle období, jak vycházeli. Redakce začíná rokem 1959, kdy byl vydán román Egona Hostovského *Půlnoční pacient* a pokračuje přes rok 1960 až do roku 1961. Tato rubrika je tedy systematicky rozdělena, což umožňuje její větší přehlednost. Bohužel se může pouze domnívat, proč byla zveřejněna právě tato díla.

V kritických poznámkách z květnového vydání se Ladislav Radimský zmiňuje o několika knihách. První z nich je **Skutečna** od Ivana Jelínka. Krátce zde básnickou sbírku popisuje a vyjadřuje se o Jelínkově poezii jako o těžko srozumitelné pro běžného čtenáře. Dále se redaktor věnuje stati Johannese Urzidila **Die Tschechen und Slowaken** popisující kulturní a politické dějiny Čech a Slovenska. Dějiny jsou zachyceny od nejstarších dob až do konce první světové války. Ladislav Radimský této knize vytýká chyby v českých jménech a to, že naše dějiny nejsou v této eseji popsány českým znalcem. Poslední knihou je román Émila Henriota **La Rose de Bratislava**. Zde autorovi vyčítá česká zeměpisná jména, která jsou psána německy a také to, že „*hrdinu románu zajímají bohemismy jen a jen tehdy, patří li do celoevropské kultury - jako třeba Napoleon u Slavkova, Goethe v Karlových Varech, Mozart v Praze a samozřejmě Casanova v Duchově.*”³⁴

V Kritických poznámkách, které vyšly v listopadovém čísle, jsou zmíněna vydání knih: **Půlnoční pacient** (E. Hostovský), který konečně vychází v češtině a zabývá se exulantstvím, **Tristan čili rada vzdělance** (František Listopad), jež je filozofickou esejí o lidské existenci, **Radost ve Veselí** (Petr Den), hledající osu lidského života a bezpečí, které by pomohlo exulantům radovat se ze života v exilu, **Krůpěje zašlého času** (Bedřich Svatoš), v níž je „*skutečný básník přitahován viděním velikosti a krásy v malých drobných a zaprášených osudech dětí, dospívajících lidiček, stárnoucích sedláků...*”³⁵ Jednou z dalších zmiňovaných knih je román *Le Nouveau Venu* od Jana

³⁴ Redaktorovy kritické poznámky k zajímavým knihám. *Perspektivy* [online]. 1961, č. 1, s. 63 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: http://www.scripturn.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1961_01.pdf.

³⁵ Kritické poznámky. *Perspektivy* [online]. 1961, č. 2, s. 54 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: http://www.scripturn.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1961_02.pdf

M. Kolára, zabývající se psychologickou situací českého exulanta, Vilém Gran Embustero (Vilém Špalek) a jeho povídka **Ze země sluncem oslněné** vyšla v roce 1961 a dozvídáme se v ní o problémech Jižní Ameriky, **Ve vládách Druhé republiky** se nám dostává popisu našich nejnovějších dějin, které jsou podávány svědectvím přímého účastníka Dr. Ladislava Feierabenda, **Počítadlo** Petra Dena je krásnou příručkou pro vladaře, **Neznámý člověk** od Milady Součkové se nám pokouší popsat důležité události, tak jak byly viděny obyčejným, neznámým člověkem a nakonec je zde ještě zmíněno 114 stránkové dílo Michaela Horatczuka **K smíchu a k pláči** posuzující chyby a hříchy křesťanů, jejich odhalování a jejich odstraňování.

6. Časopis Perspektivy 1962

Při podrobném prostudování časopisu Perspektivy, který vyšel v roce 1962, tedy za rok po prvním vydání, jsem zaznamenala výrazné rozdíly v jeho pojetí a koncepci. Pominu-li, řekněme technickou otázku, vydání v jiných měsících (duben a říjen), nelze přehlédnout výraznou změnu, jednak, co se týká obsahu časopisu, ale zejména jeho náplně jednotlivých rubrik. Je sice pravda, že stěžejní sloupky zůstávají stejné, významným kvalitativním posunem je ale jejich doplnění novými, v předcházejícím ročníku nepublikovanými rubrikami. Konkrétně se jedná o **Beletrii** a **Rozhovory**. Na základě svých vlastních poznatků ze studia časopisu mohu potvrdit, že pro čtenáře je v neposlední řadě i zajímavý proměnný obsah rubrik a konfigurace.

Pokud se jedná o poezii, i zde vidíme zásadní změnu. V Perspektivách 1962 byl dán prostor k publikaci zcela nových autorů, výjimkou je pouze Gertruda Goepfertová, která však na rozdíl od minulého ročníku reflektuje zcela jiná témata.

Umění a literatuře, je v **Průhledech a průlomech** věnován prostor, ve srovnání s předchozím ročníkem, menší. Naproti tomu je zcela evidentní preference témat politických a společensko-vědních. Důvodem je dle mého názoru zvyšující se politický marasť v Československu, který evokoval autory exilu k vyjádření pocitů z této situace i k tendenci co nejpravdivěji a nejkompaktněji o tomto vývoji informovat, což ve zpětné vazbě zákonitě vedlo k širšímu zastoupení právě těchto témat a následně i k většímu rozsahu příslušných pojednání. Přes uvedené skutečnosti bylo připomenuto výročí význačné a světově uznávané malířky

6.1 Poezie v Perspektivách

Jak jsem již uvedla, prošly kapitoly poezie velmi zásadními změnami a to hned z několika hledisek. Na poezii není již kladen takový důraz jako v prvním vydání, což se projevilo zejména sníženou kvantitou zastoupení jednotlivých děl, jednak i vlastní obsah je diametrálně odlišný. Autoři, čtenářům téměř neznámí, se již nevěnují tak intenzivně jako jejich předchůdci prezentaci pocitů ze života v exilu, ale zachycují své vzpomínky reflexí přírodních jevů, přírody jako takové a tím se dříve tolik frekventované téma osobních pocitů z pobytu v exilu ocitá na okraji.

6.1.1 Z českých veršů

V roce 1962 do této rubriky přispívají Ivan Kafka, Josef Martínek, Josef Benáček, Gertruda Goepfertová a Jaromír Měšťan.

Ve třetím sešitě Perspektiv, který vyšel v dubnu, byla publikována báseň **Pomník** od Jiřího Kavky, kde je patrný autorův stesk po domově. Jeho pomyslný pomník má připomínat krásné i tragické události jeho života. V básni jsou také popisovány Kavkovy pocity, které hodnotí jeho život v exilu, se kterým se ještě nesmířil a z něž nepředpokládá, že se někdy vrátí. Jediné co po autorovi zbude, je jeho pomyslný pomník, který podle něj symbolizuje jeho zbytečný život. **Dárek k svátku** od Josefa Martínka je oddechovou poezií napsanou v exilu stejně jako druhá uveřejněná báseň s názvem **Smutné pokolení**. Zde je řešena otázka, proč a zda jsme smutné pokolení.

V říjnovém čísle sborníku byla otisknuta báseň od Josefa Benáčka **Krátké léto**, v níž se objevuje soulad přírody a člověka. V **podletí** Gertrudy Goepfertové se velmi často objevují přírodní motivy, které staví do kontrastu se smrtí. Básně připomíná umělecké dílo. Druhá báseň **Můj milý měsíci září**, kde je opět prvotním motivem příroda a popis přírodních jevů spojených s měsícem září, je taktéž od Gertrudy Goepfertové. Posledním příspěvkem v rubrice Z nových českých veršů je **Naříkání na smrt malíře Černého** od Jaromíra Měšťana. Ve verších je zde ukryta tvorba malíře Karla Černého, jeho techniky, zaměření a osobitý styl.

6.2 Průhledy a průlomy

Při podrobném studiu třetího vydání jsem zjistila, že již dochází k nástupu publikací z tehdy nového (a v Československu potlačovaného oboru) – psychologie. Právě proto dochází k mírnému potlačení prezentace „tradičních“ tedy politických problémů (mající jednoznačnou prioritu v roce 1961). Stálými tématy zůstávají literatura a umění. Přes uvedenou skutečnost snížené prezentace problémů politických je třeba věnovat pozornost studiu příspěvku **Jak se žije a myslí na českých vysokých školách?** Právě literatura tohoto typu byla dle mého názoru ve své době stěžejní k pochopení jádra problému totalitní ideologie. A nakonec se i ve čtvrtém vydání objevuje příspěvek k výročí významné osobnosti, v tomto případě malířky Toyen.

V dubnovém vydání perspektiv jsou uvedeny statě: **Obraznost a výpočet** od Jana Čepa, **Věda-náboženství-morálka** od Václava Hlavatého, **Právní teorie** od Aloise Rozehnal, **Esej - hrdina naší doby** od Petra Dena a **Boj o "afrikanisaci" afrického umění** od F. V. Foita.

Obraznost a výpočet je úvaha zabývající se válkou a jejím dopadem na lidskou psychiku. Obraznost můžeme chápat jako něco, díky čemu dokážeme vidět věci takové, jaké jsou, a tato obraznost plyne z našich zkušeností, které jsme během svého života získaly. Je viditelné, že tehdejší doba poskytuje především schematická obraznost, která naprosto přehlíží lidské osudy. Tím se dá reflektovat tehdejší doba tak, že ti co na tento druh obraznosti přistupovali, potom nejsou schopni najít cestu do vnitřního lidského světa.

Věda-náboženství-morálka, je psychologickou esejí, která se nám snaží ukázat, že na základě spojení těchto tří pojmů, se snažíme najít Pravdu, která není závislá na prostoru, čase ani místě. Otázkou ovšem zůstává, jak se nám podaří najít takovou Pravdu, která je tedy vně člověka, když jsou k tomu užívány prostředky, které jsou typicky lidské. Pokud totiž hledáme Pravdu, používáme k tomu čtyři principy, které jsou přítomné jak ve vědě a náboženství, tak také v morálce, pokaždé v trochu jiném poměru. Těmito čtyřmi přístupy jsou: empirismus, racionalismus, intuicionismus, diktátorské řešení. Článek je ukončen tím, že „ (...) *jen člověk byl obdařen touhou objevovat Neznámé a sahat přes samé hranice svého mozku. A on sám konečně poznal, že čistá Věda, čisté Náboženství a čistá Morálka jsou jen tři různá hlediska jeho vlastní tajemné touhy (...). A čím člověk dále dospívá, tím vzdálenější je mu konečná odpověď, takže oddaná a pokorná víra je to jediné, co mu nakonec zbývá.*”³⁶

Esej - hrdina naší doby je esej o eseji napsaná Petrem Denem. Na začátku textu je rozebírán pojem esej, to umožňuje čtenáři, se trochu lépe zorientovat a udělat si představu o předloženém tématu. Jsou uvedeny příklady definicí jak jsou vymezeny v encyklopediích 18. a 20. století. S těmito definicemi autor zásadně nesouhlasí a pokouší se vytvořit vlastní pojetí eseje. Nejdříve je pojem zkoumán z etymologického hlediska, které však žádné objasnění nepřinese. Je nám předkládáno, jaká má být esejistika a její autor esejista. Esej je založena na demokracii, proto nevznikají fašistické, nacistické

³⁶ Průhledy a průlomy. *Perspektivy* [online]. 1962, č. 3, s. 22 [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1962_03.pdf.

nebo komunistické eseje.³⁷ A proto je esej také hrdinou tehdejší doby, protože dává možnost svobody myšlenek a slova.

Boj o "afrikanisaci" afrického umění od F. V. Foita se snaží poukázat na tradiční africké umění, které bylo téměř zničenou „*bílou civilizací*." Dřívější africká kultura měla obrovskou uměleckou hodnotu, ale ve chvíli, kde se do Afriky dostali běloši, byla tato kultura potlačena a místním obyvatelům vnucena kultura evropská. Jediné co z jejich uměleckého talentu zbylo, je pouze řemeslná zručnost na vyřezávání figurek a napodobování evropského umění. Autorka tedy nabádá k afrikanisaci umění, aby se Afrika mohla stát součástí světového umění. Přesto, že se tento článek zabývá africkým uměním, řekla bych, že je možné nalézt několik shodných prvků i s uměním v Československu, které je vlastně v podobné pozici, pokud je autorům diktováno, co a jakým způsobem mají psát.

V říjnovém výtisku *Perspektiv* byly otisknuty články: **Slovo o spisovatelích** od Zdeňka Němečka, **Humanitní a demokratická myšlenka v českém písemnictví** od Pavla Javora, **Malířka Toyen** od Jaroslava Jíry, **Učí se Vaše dítě česky a proč?** od Zdeňka Jasného a **Komunistická teorie o zbídačení se hroutí** od O. W. Becka.

Prvním uveřejněným textem je **Slovo o spisovatelích** od Zdeňka Němečka, jeho úvaha byla otisknuta z důvodů pátého výročí jeho smrti a pojednává o těžkém životě spisovatelů. Spisovatelé byli v tehdejší době rozděleni do dvou táborů. První méně početnou skupinou byli ti, kteří bojovali za svobodu slova a druhá početnější skupina byli ti co se přizpůsobili. Druhá skupina psala většinou přesně to, co jim bylo nadiktováno, někteří si dokonce tehdejší ideologii přečetli, souhlasili s ní, ale pak ji nedokázali aplikovat ve svém díle na obyčejného člověka. V jejich svědomí probíhal konflikt, který se pak mohl v tvorbě projevit. Němeček poté uvádí několik příkladů toho, co nebylo dovoleno. Na základě tohoto článku tedy můžeme říct, že ti spisovatelé, kteří se nakonec rozhodli odejít do exilu, řešili těžké životní a existenční otázky hlavně z důvodu omezeného čtenářského publika a díky pocitům marnosti a bezmoci z bezvýchodné situace.

³⁷ Průhledy a průlomky. *Perspektivy* [online]. 1962, č. 3, s. 36 [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1962_03.pdf.

Humanitní a demokratická myšlenka v českém písemnictví od Pavla Javora je reakcí na „ (...) *nepravdivé tvrzení československých komunistů, že jsou dědici našich nejlepších kulturních tradic.*”³⁸ Následuje autorův výčet děl z období od příchodu Cyrila a Metoděje, přes Přemyslovce, dobu Karla IV. až do počátků 20. století. Jsou zde zmíněna díla jako *Legenda o sv. Václavu*, *píseň Hospodine pomiluj ny*, *Kosmova kronika*, *Kronika Dalimilova*, *O trojím lidu*, díla Jana Ámose Komenského, Karla Hynka Máchy, bratří Čapků apod., která ukazují, že český lid vždy prahнул po lidových, humanitních a demokratických myšlenkách. Nakonec autor dodává, že do takového stádia vývoje jsme dosáhli samovolným vývojem, který byl únorem 1948 násilně přerušen.

Učí se Vaše dítě česky a proč? od Marie Dolanské, Ed. D. je textem referujícím o výuce českého jazyka v exilu. Autorka kritizuje přístup některých rodičů, kteří nechtěli učit děti česky proto, že nepočítají s návratem do Československa. Pro ty, kteří měli v úmyslu své děti češtině učit, otevřela v Bostonu roku 1961 předškolní a základní oddělení, kde byly děti učeny základům češtiny a české kultury. Autorka prosí o pomoc ostatní exulanty, aby pomohli s knihami pro děti, a nakonec děkuje lidem, kteří se na otevření školy a jejím chodu jakkoliv podíleli.

Jak se žije a myslí na českých vysokých školách? Je příspěvkem Zdeňka Jasného, který se snaží zmapovat život studentů v Československu. Studenti, kteří chtějí studovat na vysoké škole, jsou nuceni zapojovat se do budování socialismu, i přesto, že vědí, že tato ideologie je naprosto nevyhovující. Zúčastňují se těchto aktivit hlavně proto, že chtějí studovat a bez toho jim studování nebude umožněno. Přesto však komunisté tvrdí, že tehdejší mládež necítí tu pravou vděčnost ke straně, která ji vybojovala tak bezstarostný život.³⁹

³⁸ Průhledy a průlomy. *Perspektivy* [online]. 1962, č. 4, s. 10 [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1962_04.pdf

³⁹ Průhledy a průlomy. *Perspektivy* [online]. 1962, č. 4, s. 25 [cit. 2012-05-01]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1962_04.pdf.

6.3 Rozhovory

Poprvé se objevuje dialog mezi publikujícími a troufám si říci, že i polemiky mezi nimi. Konkrétně se zamýšlím nad polemikou, či řekněme dialogem mezi autorem knihy **Tristan čili zrada vzdělance** Františka Listopada a recenzentem Pavlem Želivanem. Dle mého názoru je publikování této polemiky průlomové, do této doby byly publikovány pouze určitá fakta či postuláty nikoli právě zmiňované polemiky. Právě tato forma svědčí o tom, že i mezi exulanty nebyl na jednotlivá témata vždy jednotný politický či etický náhled, což vedlo k již zmíněnému způsobu vedení dialogu. Domnívám se však, že právě tato forma velmi výrazně posunula vpřed nazírání na problematiku exilu a exilové literatury vůbec. Při tomto tvrzení se opírám o názor, že každá polemika dvou zúčastněných stran otevírá široký balanční prostor pro diskuzi v širším okruhu čtenářů případně i v diskusních plénech. A toto tvrzení lze doložit diskusemi mezi jednotlivými exilovými tvůrci.

Další ukázkou jednoznačného přínosu rozhovoru v říjnovém vydání *Perspektiv* je reakce na článek **Věda-Náboženství-Morálka**. Jistě se jednoznačně shodneme na názoru, že se jedná o klíčové pojmy a zcela zásadní determinanty života. Myslím si, že jejich kontinuálním propojením lze dosáhnout určitého vyváženého stavu lidské existence. Stejně tak je díky rozdílnému nazírání na svět, možnost dosáhnout zásadní neshody. Můžeme se o tom přesvědčit právě v říjnovém vydání *Perspektiv* – **Průhledy a průlom**y. Autorem článku je Václav Hlavatý. Recenzent Pavel Želivan se pokouší o vlastní pohled na tuto problematiku. Většinou s autorem souhlasí, doplňuje text o vlastní příklady, rozchází se však s jeho tezí a to ve dvou místech. Jednak při rozdělení a definování kompetencí náboženství a vědy a rovněž ve vnímání čistého náboženství.

6.4 Kritické poznámky

Pokud jde kritické poznámky, publikované v *Perspektivách* v roce 1962, je velmi nápadná struktura publikací, na které je čtenář upozorňován. Na rozdíl od roku 1961, kdy převažovala beletrie a básnické sbírky, zde již vidíme velmi výrazný nástup literatury, zabývající se politikou. Rozdíl ve srovnání obou roků je natolik významný, že v *Perspektivách* 1962 nalezneme pouze jednu básnickou sbírku a žádnou beletrii. Přemýšlela jsem o této skutečnosti a došla jsem k závěru, že exiloví autoři měli

dokonale zmapovaný politický vývoj v Československu a citlivě reagovali na potřeby konkrétně reagovat v konkrétní době na politické změny. Je však třeba upozornit, že byly recenzovány i knihy tématy, které nebyly přímo politické.

V dubnovém čísle byli čtenáři upozorněni na knihy: **Antonín Dvořák 1841-1961** od K. B. Jiráka, která byla napsána k 120. výročí narození Antonína Dvořáka. Je však spíše posměchem a urážkou skladatele. Jsou zde vyzdvihovány jeho neúspěchy na úkor úspěchů a je stavěn na pozici druhořadého skladatele oproti Smetanovi. Básnickou sbírku E. J. Popera **Zamčené dveře**, je ukázán básnický a lidský svět jako „ (...) *svět usínající přírody, její moudrosti a laskavosti.*“⁴⁰ **Uhlem na oblohu** od Miroslava Rašina je sbírka cestopisných studií, kde se mimo jiné dozvídáme o problémech latinské Ameriky. **Sibiřská anabase čsl. legií** od Františka Poláka, je pokračováním jeho knihy Masarykovy legie v boji proti Sovětům. Na začátku se autor snaží vysvětlit Xenofontovo dílo *Anabasis*, to se mu však moc nepovede, což v zápětí ukáže autor článku Václav Láska. **Možnost revolučního využití parlamentu při přechodu k socialismu a úloha lidových mas** od Jana Kozáka, je studií člena Komunistické strany Československa, která ukazuje, jak komunismus bojoval proti demokracii. Je zde zmíněn taky časopis **Studie**, který se zabývá vědou, českým jazykem a literaturou, filozofií a tehdejší politikou. Poslední je komedie **Příliš štědrý večer** od Vratislava Blažka, kritizující chyby tehdejšího režimu, ale nekritizuje celý režim, nýbrž jen jeho chyby, což Petr Den danému dílu vytýká.

Kritické poznámky v říjnovém vydání *Perspektiv* nás informují o **Demokratickém manifestu** od Ferdinanda Peroutky, jež se staví na odpor komunismu a snaží se ukázat výhody demokracie a její krásu ve svobodě. **Czecho-Slovakia. A Critical History** od Kurta Glasera je kniha pojednávající o historii Československa, která však je sestavena na základě nepodložených zdrojů a fakta tedy nejsou většinou správná. **Eastern Europe in the Postwar World** od Huberta Ripka je postavena na analýze střední Evropy a rozborem jednání jednotlivých států. Autor se také snaží o vyvození určitých závěrů. **Italské prázdniny** od Jana Wericha jsou cestopisnou prózou, ve které se Werich snaží zachytit své dojmy z cestování po Itálii a Rakousku. Nepozoruje však přírodu, ale hlavně lidi. "Na co se nezapomíná" od Květoslava

⁴⁰ Kritické poznámky. *Perspektivy* [online]. 1962, č. 3, s. 57 [cit. 2012-05-01]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1962_03.pdf.

Svobody. „Knihu by měl číst každý, kdo se zajímá o otázku, zda jugoslávská vláda má či nemá dostat americkou finanční odporu.”⁴¹

⁴¹ Kritické poznámky. *Perspektivy* [online]. 1962, č. 4, s. 56 [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1962_04.pdf

7. Časopis Perspektivy 1963

Při podrobném studiu tohoto vydání časopisu jsem opět zaznamenala určité změny jeho konfigurace. Prvním momentem, kterého jsem si všimla, je menší rozsah stran. Například u šestého čísla klesl jejich počet na pouhé 44 ze standardního počtu 65, což je snížení cca o jednu třetinu. Pokud hodnotím zastoupení jednotlivých rubrik, opakují se z předchozích čísel a jsou ustálené. Za zajímavou skutečnost považuji skladbu autorů - do pozadí ustupují ti, co pravidelně publikovali v minulých vydáních, naopak preferováni jsou přispěvatelští nováčci. Současně je tento ročník posledním, který redigoval Ladislav Radimský. Mohu pouze spekulovat o důvodech těchto změn, domnívám se však, že editor byl veden snahou o oživení zaběhaného klišé a pravděpodobně i pokusem o motivaci čtenářů ke zvýšení jejich zájmu o nová jména, a tím i o předpokládané nové formy tvorby. Přes tyto předpokládané motivace ke změnám je nejčastějším autorem právě zmíněný Ladislav Radimský (Petr Den).

Ráda bych se zastavila u rubriky **Z nových českých veršů**. V návaznosti na moji předešlou úvahu bych předpokládala, že i zde budou publikovány verše nových autorů. Opak je pravdou. Do této rubriky se opět vracejí známá jména, která se objevovala především v prvním a druhém čísle. Ústředním tématem, na které bych ráda poukázala, je touha básníků po návratu domů. V žádném z jednotlivých čísel se neopakují témata jednotlivých básní. To ukazuje na rozmanitost v tvorbě českých básníků tvořících v exilu.

Stejně tak i celý ročník časopisu je velmi rozmanitý, nelze proto globalizovat, na co se spíše zaměřuje. Pokud se ovšem podíváme, jakou problematiku jednotlivé články řeší, tedy čím se časopis zabývá, můžeme říct, že redaktor předpokládá spíše odborně zaměřené čtenářské publikum, které je již vybaveno určitým fundamentem odborných znalostí. K tomuto mému názoru přispívá též to, že v **Kritických poznámkách** jsou čtenáři upozorňováni spíše na odborné publikace než na beletrii a básnické sbírky, které jsou určeny nejširšímu publiku.

7.1 Poezie v Perspektivách

Pokud si podrobně prostudujeme díla uveřejněná v této kapitole, zjistíme, že se autoři vracejí opět k preferovaným tématům – odloučení od domova a k životu v exilu, které byly v minulých vydáních časopisů postupně potlačovány, a to na úkor témat politických. Nyní jsme tedy svědky jakési formy návratu k původním tématům. Ve verších je patrná snaha sžít se s realitou nového světa, v myšlenkách se ovšem neustále vracejí k domovu. Častá je také existenciální osamělost básníků, s níž se díky psaní básní snaží vyrovnat. V tomto ročníku se redaktor vrací zpět k básním významných básníků exilu. Proto si po delší odmlce čtenář může přečíst básně Františka Listopada.

Velmi výrazným počinem v rubrice **Z překladů světové poezie** je prezentace anglického překladu české básně. Úplně poprvé je nám prezentována anglická translace básně K. J. Erbeny, tedy jeho úvodních veršů z Kytice. Nejde ovšem o překlad samotných veršů, ale o ukázkou translace dr. Josefa Štýbra, který do angličtiny přeložil celou Erbenovu Kytici.

7.1.1 Z Českých veršů

V roce 1963 byly v časopisu otisknuty básně od Roberta Vlacha, Libuše Rybníčkové, Milady Součkové a Františka Listopada.

V čísle, které vyšlo v únoru 1961, se objevilo několik básní od Roberta Vlacha. První z nich **Tak těžko bylo čekat** je nám odkrývána autorova samota, která ho doprovází na cestě ke smrti. Snaží se věřit, že se život ubírá k lepším zítřkům. Jeho život je však doprovázen hořkostí a trpkostí. **Zas vane jetelový dech** je básní druhou a je zde odkazováno na život v exilu, na to, že cesty vedou jen tam a ne zpět. Ukazuje na Československo, které je ve špatných rukou a lidé z exilu slyší, jak mu zvoní umíráček. Vzpomínají na svou vlast i přesto, že se snažili vzpomínky potlačit a opět se jim vynořuje záblesk návratu. Poslední verše od Roberta Vlacha jsou z básně **Astronaut**, ve které se autor věnuje tomu, co je jeho osudem a že dějiny tvoří každý lidský osud. Válka však tyto lidské osudy mění a exil je pro něj nekončící a delší než čekal. Neustále se mu však vrací vzpomínky a on je zase sám a uzavřen se svým smutkem. Od Libuše Rybníčkové je zde **Veracruz, zrána na pláži** zabývající se přírodními motivy.

V červencovém vydání vyšly dvě básně od Milady Součkové. První je **V podletí**, ve které nám autorka na základě veršů popisuje význam tohoto slova, které znamená období mezi jarem a létem. Druhou ukázkou je **Historická krajina**. Ocitáme se ve vesnickém prostředí. Časté je zde také zobrazování přírody. **Podzim na podzim** od Františka Listopada, který zkoumá smysl lidské existence a směřuje k nestálému hledání domova, který stále nenachází. V zahraničí mu chybí domov, česká příroda a zvyky, které jsou spojeny s českou zemí. Podobně je tomu také v další Listopadově básni **Na okraj**.

7.2 Průhledy a průlomky

Rovněž v této rubrice při podrobnější analýze zjistíme, že je její rozsah v pátém a šestém čísle po kvantitativní stránce méně obsáhlý. Určitá prostorová úspornost je vidět i na vlastním rozsahu příspěvků. Je třeba akcentovat skutečnost, že jsou zde příspěvky z různých oborů, politika ustupuje do pozadí, převažují úvahy zaměřené na kulturu a umění. Zajímavá je i jedna vědecká úvaha a poprvé se v pátém čísle časopisu objevuje ilustrace Františka Tichého. Z dalších charakteristických momentů můžeme uvést ustálenost rubriky, mnohdy publikují již zavedení přispěvatelé, zajímavá je rovněž informace o osudu českého a slovenského tisku v zahraničí.

V pátém únorovém sešitě Perspektiv, jsou v rubrice Průhledy a průlomky zveřejněny tyto články: **Nové perspektivy ve vývoji duševna** od Dr. Zdeňka Picha, **Problémy dnešního skladatele** od Karla Husa, **Francouzská léta malíře Františka Tichého** od Jaroslava Jíry a **O vyhlídkách gradualismu** od Aloise Rozehnal.

Problémy dnešního skladatele od Karla Husa informují o situaci v tehdejší umění, především hudbě, věnuje se také její historii. Autor popisuje vývoj od 16. století, které je podle Husa nejbohatším obdobím hudby, přes století 18., které je obdobím baroka, až do počátku 20. století. Kritizuje tehdejší situaci, protože jsou připomínána pouze díla dřívějších autorů a vzniká jen málo nových skladeb, stejně tak je tomu i na koncertech, na kterých pouze malé procento je od žijících skladatelů. Je nutné se posouvat kupředu a nelpět pouze na historii. Pak se autor věnuje svému životu, je taktéž skladatelem, jsou tedy v textu zmínky i o jeho vlastní tvorbě.

O vyhlídkách gradualismu od Aloise Rozehnal je úvaha, která vyšla v jeho studii Přeměna demokracie. Zabývá se zde komunismem, demokracií a socialismem. Vývoj komunismu byl postupný a v socialistické společnosti se mohl vyvinout buď ke komunismu, nebo k demokracii. Přirovnává socialismus ke komunismu, kdy je socialismus pouze nižší fází komunismu. Dále autor uvádí, že „ (...) v komunismu je moc nejen prostředkem, ale stala se hlavním cílem, ne-li jediným cílem.“⁴² Nakonec dodává, že jedinou nadějí pro Československo je změna vedení KSČ.

V šestém, červencovém čísle časopisu byly publikovány: **Dopisy od Petra Bezruče** od Johanneše Urzidila, **České variace na cyrilometodějské téma**, od Petra Dena, **České madony a jejich svědectví** od Jaromíra Měšťana a **Český a slovenský zahraniční tisk** od Vojtěcha N. Dubena.

Dopisy od Petra Bezruče je název prvního článku, ve kterém byly otisknuty Bezručovy dopisy, které si psal s Jahannesem Urzidilem. Článek vyšel k pátému výročí Bezručovi smrti a uveřejněné dopisy se týkají jak zájmu o německého básníka Friedricha Hölderina, tak i rozbořem některých Bezručových a Urzidilových děl. Autor článku nás nejdříve uvádí do obrazu, proč vlastně měl Petr Bezruč takový zájem o Hölderina. Později popisuje, co bylo předmětem ostatních obdržených dopisů.

České variace na cyrilometodějské téma jsou oslavou příchodu Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Autor se zde však nezabývá jejich životem, ale tím, co nám přinesli. Nebyla to však jen víra v Boha, která ukázala jednu absolutní autoritu. Nebylo to jen křesťanství, jež se stalo prostředkem pro neustálý boj. Bylo to také písmo a literatura, která se pak stala „ (...) *nadstavbou slovanského překladu slova Božího.*“⁴³

O českém umění v období gotiky jsme informováni v článku **České madony a jejich svědectví** napsané Jaromírem Měšťanem. Ústředním tématem je zde hodnota našeho českého umění, které pochází z nejranějšího období. V roce 1962 proběhla výstava s názvem Evropské umění kolem 1400, kde byla vystavena všechna hodnotná umělecká díla. Mezi literárními díly byl k nalezení evangeliář Jana Opavského, rukopisná díla Karlova a Václavova, Zlatá bula, životopis císaře Karla apod. Z umění

⁴² Průhledy a průlomy. *Perspektivy* [online]. 1963, č. 5, s. 41 [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1963_05.pdf

⁴³ Průhledy a průlomy. *Perspektivy* [online]. 1963, č. 6, s. 17 [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1963_06.pdf

zde byla k vidění socha Karla IV., portrét císaře Zikmunda, též portrét Václava Lucemburského. Za největší exponát výstavy však autor považuje Madonu Krumlovskou. Článek čtenářům připomíná, že Praha byla v tomto období srdcem světa a doufá, že se toto období bude jednou opakovat.

Český a slovenský zahraniční tisk mapuje, jak si stály české a slovenské časopisy v zahraničí. Zabývá se historií zahraničního tisku, která vzniká v roce 1860 ve Spojených státech, kde byly vydány první české časopisy *Slowan* americký a *Národní noviny*. Popisuje, čím se periodika zabývají, jak často vycházejí, jejich organizační strukturou. Československý zahraniční tisk se v tehdejší době dá považovat spíše za demokratický. Častou rubrikou jsou inzerce a dopisy čtenářů, takovou rubriku ovšem v *Perspektivách* nenajdeme. Problémovou složkou je jazyk, který začíná upadat. Dalším velkým problémem jsou finance, které často časopisům chybí, a proto je krátká i jejich existence. Autor tedy vyzývá čtenáře, aby československý zahraniční tisk podporovali.

7.3 Rozhovory

Jak jsem již uvedla při rozboru těchto polemik u vydání z předchozího roku, považuji tuto podobu literární formy za klíčovou. Čtenář má možnost, a to i v dlouhodobém časovém horizontu, srovnávat vývoj názorů jednotlivých protagonistů polemiky. A to jak z hlediska autora, tak i jeho recenzenta. Proto jsem ocenila, že tato stálá rubrika je jedinou, která na sebe navazuje.

Konkrétně v pátém čísle najdeme pokračující dialog mezi Václavem Hlavatým a Pavlem Želivanem, jejíž počátek najdeme ve čtvrtém sešitě z roku 1962. Je to taktéž první příspěvek do **Rozhovorů**, který je takto rozsáhlý. Článek je plný polemik na poli filozofickém.

I v čísle červencovém se objevuje rubrika **Rozhovory**. Je zde zveřejněn dopis Václava Ševčíka Ladislavu Radimskému. Tento dopis je reakcí na příspěvek, který byl uveřejněn v pátém čísle *Perspektiv*. Kde byl Václav Ševčík pokárán Radimským, že se tehdejší mladá generace málo projevuje v otázkách vlastenectví a života v exilu. Václav Ševčík se v tomto dopise snaží své chování vysvětlit a ospravedlnit. Poukazuje na to, že

chyba však není jen na straně mladé generace, ale také té starší, která jim ne vždy dávala správný příklad. Jako příklad uvádí, že někteří rodiče, byť české národnosti, na své děti mluví jazykem země, ve které žijí a ne jejich mateřštinou.

7.4 Kritické poznámky

V této rubrice nenajdeme v pátém a šestém čísle mnoho recenzí týkajících se vycházejících beletristických knih a už vůbec poezie. Mnohem více místa je poskytnuto vědeckým studiím a knihám. Vzhledem k menšímu rozsahu samotného časopisu i této rubrice je oproti dřívějším číslům věnováno méně prostoru. Překvapující může být, konkrétně v pátém čísle to, že příspěvek věnovaný smrti významných osobností tehdejšího umění je místo v rubrice **Průhledy a průlomy** obsažen v **Kritických poznámkách**. Taktéž autoři přispívající se svými postřehy do **Kritických poznámek** jsou naprosto jiní v pátém čísle a celkově jiní v dosavadních vydáních časopisu.

8. Časopis Perspektivy 1964

Časopis perspektivy 1964 mapuje svým obsahem (a s tím související formou) politické změny v tehdejší Československu. Vychází sice pouze jedno číslo v srpnu, ale mění se i vedení časopisu. Místo jediného člověka jej řídí celá redakce. Pokud mám na tuto změnu vyjádřit svůj názor, myslím si, že snahou byla jednak decentralizace vedení, jednak vytvoření řídicího orgánu s dělbou kompetencí. Dovolila bych si hovořit i o určitém kvalitativním posunu v přístupu k vedení časopisu. Zcela logicky se mění i jeho forma a obsah, z předešlých stálých rubrik zde zůstávají pouze **České verše, Průhledy a průlomy a Kritické poznámky**. Samotné číslo taktéž není nějak rozsáhlé, má stejný počet stran jako číslo předchozí tedy 44. Poprvé se v časopise taky objevují příspěvky ze slovenské kultury psané slovenštinou. Celý časopis je opět spíše orientován na pole politické a jsou nám předkládány nové pohledy díky novým příspěvatelům, kteří přibyli k původním členům redakce. Objevuje se taktéž nová rubrika **Poznámky kronikáře**.

Básně v tomto čísle uveřejněné se opět zabývají zcela jinými tématy, jako tomu bylo dřív. Jediné společné téma můžeme vidět v tématu stesku po domově. Prostor v této rubrice je tentokrát dán především Josefu Martínkovi. Rubrika tedy není tak různorodá, jako tomu bylo v předešlých číslech.

8.1 Poezie v Perspektivách

České verše se tentokrát poprvé neobjevují pouze v rubrice Z českých nových veršů, ale také v úvodním slově s názvem Perspektivy radostnější. Českým veršům je zde tedy věnováno mnoho prostoru.

Básně, které redakce do tohoto čísla vybrala, jsou oproti jiným číslům rozdílné. Jsou zde takové básně, které jsou velmi snadno interpretovatelné. Mají určitý obsah, který je na první přečtení zřejmý, nejsou zde užívány tolik metaforizované básně, jak tomu bylo ve vydání předešlém. V básních je častým motivem smrt, objevuje se válečná tematika a stesk po domově. Je zde také patrná snaha vyrovnat se s ranami, které život přináší a autorův pokus jít dál, i přes hlubokou emocionální rozpolcenost.

8.1.1 Z českých veršů

Josef Martínek do této rubriky přispěl několika básněmi. Úvodní báseň s názvem **Tu noc zase prosedím** zachycuje tok autorových myšlenek. Když nespí, myslí na domov a na mysl mu vyvstávají zlé myšlenky, které se neustále prolínají se vzpomínkami, před kterými nikdy neuteče. **Poušť, koš zbytečností** už podle názvu nabádá čtenáře k tomu, že se má oprostít od zbytečností a nemyslet na to, co bylo dříve, protože přichází nový den. **V kraji Billy The Kida** je přebásněný příběh Billyho the Kida, který byl americkým střelcem a psancem, který zemřel ve 22 letech. Dále se autor v básni zmiňuje také o Josefu Pačesovi, který byl 20 let vězněn v rakouském vězení a přemýšlí nad tím, jak nyní po propuštění vidí svět. **Měsíční duha** je popisem toho, jak vzniká a co vlastně je měsíční duha. V **Doma z dovolené** se básník opět vrací ke svým myšlenkám, do kterých se zabořuje hlouběji a hlouběji. Dalšími ukázkami z poezie jsou básně Pavla Javora. **Vdova Kurešová** je smutnou básní o matce, jejíž syn odešel do války, stále na něj čeká. Syn se však nevrací, ani dopis od syna nepřichází a léta běží. Nakonec se matka dočká dopisu, ale ten jí oznamuje, že syn padl v Koreji. **Balada stručná** je taktéž o válce. Voják zde zemře po střelné ráně do hlavy. **Domovu** je báseň o exilu a domově, po kterém se autorovi stýská. I přes pobyt v zahraničí na něj pořád myslí a snaží se pomoci lidem, kteří v jeho rodné vlasti zůstali a jsou omezováni.

8.2 Poznámky kronikáře

Tuto novou rubriku považuji za velmi přínosnou. Snaží se diferencovaně mapovat témata tehdejší doby. Pro lepší transparentnost je rubrika rozdělena na dvě části. V první se řeší témata, aktuálně diskutovaná v té době v USA (generace beatníků, zapomenutí čeští básníci atd.). Druhá část poskytuje pohled na situaci v Československu. Hodnocena jsou díla v Československu vycházející a jejich kvalita je srovnávána s možnostmi jejich úrovně, dle daných mantinelů komunistických omezení či přímo represí. Ke každému z témat jsou přiřazeny verše, které danou situaci vystihují.

8.3 Průhledy a průlomy

Do této rubriky přispívají zcela nové tváře, které se v předešlých vydáních vůbec neobjevují. Jedinou výjimkou je dr. Jaroslav Jíra, který přispěl už do prvního, čtvrtého a pátého čísla. Poprvé se zde také objevuje příspěvek psaný slovensky. Je zaměřen čistě politicky. Celá rubrika je orientována také spíše politicky, jsou tu však také zmínky o kultuře. Oproti předešlým číslům je vidět, že už nejde ani tak o to informovat čtenáře o kulturním dění, ale o stavu politického vývoje. V dřívějších esejích byly poskytovány čtenáři informace z nejrůznějších světových měst, ve kterých exulanti pobývali, v sedmém čísle tomu tak není. Příspěvky jsou převážně směřovány na Československo. Díky poslednímu příspěvku s názvem **Umělecké tání v Československu** je nám poskytnuta reflexe vývoje v Československu, která ukazuje určité politické uvolnění. Rubrika není nijak rozsáhlá, což přisuzuji změně ve vedení redakce.

Druhá alternativa socialismu od dr. J. Mrázka je politickou úvahou zabývající se pojetím socialismu ve světě. O jeho rozdílech mezi Východem a Západem a různých představách o tom, co vlastně socialismus je. Změna struktury socialismu byla v tehdejší době žádaná, dokazuje to jak vznikající sdružení Socialistická unie Střední a Východní Evropy, která své vize o změně posílá do exilu. To však moc nepomohlo, nejde o to, že by exulanti nechtěli situaci změnit, ale o to, že je lepší útočit zevnitř, tedy za pomoci obyvatel Československa. Autor článku vkládá velké naděje do tehdejší mládeže, která není se situací spokojena a je ochotna za svoji svobodu bojovat.

Alois Jirásek a komunisté od Roberta B. Soumara je příspěvek sepsaný k jubileu setkání Aloise Jiráska a Tomáše G. Masaryka. Jirásek je zde uváděn jako ikona boje za svobodu a mluvčí českého národa. Autor zde však kritizuje určité legendy, které o jeho životě vznikly. Jednou z nich je například to, že je představitelem kolektivního románu. To ovšem není pravda, kolektiv sice hraje v Jiráskově díle velkou roli, ale v jeho středu je vždy dominantní silný jedinec. Autor nakonec podotýká, že Jirásek byl vyzvednut komunisty, ale pouze na základě zkreslených dějin.

O stavu umění v Československu je čtenář informován článkem **Umělecké tání v Československu**. Zde se autor zabývá uvolňující se situací v oblasti umění. Ke spisovatelům, kteří se již dávno snažili psát podle svého přesvědčení a způsobu, se začínají připojovat taktéž umělci, kteří se do té doby drželi spíše zpátky. V příspěvku se

autor zmiňuje především o malířích a mladých umělcích, kteří se snaží obejít ideologické zákazy strany.

8.4 Kritické poznámky

V kritických poznámkách se po dlouhé odmlce opět dočteme o vydání básnické sbírky, poprvé je to však sbírka anglicky psaných veršů. Zbytek prostoru je věnován především recenzím studií zabývajících se politickou tematikou. Knihy, v té době vycházející a v Perspektivách recenzované, se z velké části zabývají také dějinami a politickými změnami, které v Československu proběhly. Na počátku sborníku si její redakce dala za úkol otiskovat více slovenských příspěvků. Proto si v Kritických poznámkách přečteme hned dvě slovenské recenze na knihy vydané v New Yorku. Poprvé se také dočteme o tom, že knihou **Z vlády doma - do vlády exilu ...** se autoři budou zabývat až v příštím čísle, protože na ni došlo velké množství recenzí, které musí být nejdříve uspořádány.

V sedmém sešitě byly uveřejněny tyto recenze: **Song of the Desert** od Josefa Martínka, **Ledy se hrnuly ... Československý kulturní a politický kvas 1963** od Vojtěcha N. Dubena, **Tajomný lístok** od Denise Davidova, **Challenge of the Steppes** od Josepha F. Rudimského, **O smysl českých dějin** od dr. Richarda Svátka.

Song of the Desert od Josefa Martínka je básnickou sbírkou, jejíž verše jsou psány anglicky a Martínek v ní reflektuje svůj citový život se zákony pouště. Je to první sbírka rozsáhlých anglicky psaných veršů, které anglického čtenáře seznamují s myšlením českého člověka. **Ledy se hrnuly ... Československý kulturní a politický kvas 1963** zaznamenává nedávné politické změny, které proběhly v Československu. **Challenge of the Steppes**, v níž se autor Joseph F. Rudimský zabývá důvodem studené války a také se dotýká dějin Československa.

9. Časopis Perspektivy 1966

Toto poslední vydání časopisu už je zcela odlišné od vydání předchozích. Kromě toho, že redaktorem je František Třešňák a nenajdeme zde jednoho přispěvatele, který by se objevil v dřívějších výtiscích časopisu, je další změnou taktéž uspořádání samotného obsahu časopisu. Už zde není Rubrika **Průhledů a průlomů**, najdeme zde však stále úvahy na tehdejší aktuální témata. **Kritické poznámky** a **Z nových českých veršů** zde zůstávají, jen jejich umístění se změnilo. Tedy změnilo se umístění rubriky **Z nových českých veršů**, ta byla dříve na začátku časopisu, hned za úvodním příspěvkem. V tomto novém výtisku je rubrika posunuta do středu časopisu. **Kritické poznámky** zůstávají na stejném místě, tedy na samém konci periodika. Změnila se taktéž cena jednotlivých vydání. Jeho cena je nyní 1,50 \$ oproti dřívější ceně 1 \$. Změna taktéž nastává v podnázvu časopisu. V roce 1966 už to není Kulturní sborník nýbrž Sborník o společnosti. Přejmenování podnázvu časopisu má čtenářům signalizovat změnu v jeho obsahu, kdy nejde už pouze jen o kulturu, ale i o ostatní stránky společenského života jako je politika a národní hospodářství.

Kromě již uvedených rozdílů mě zaujalo nové pojetí příspěvků, které rozebírají politiku a národní hospodářství Československa a také USA. V tom vidím velmi významný posun v informovanosti čtenářů, kteří tak mají doslova „pod mikroskopem“ možnost srovnání obou zemí, což je v tomto kontextu publikováno poprvé.

V kontinuální návaznosti na toto nové pojetí se objevuje rubrika **Poznámky kronikáře**, která se zabývá aktuálními tématy, která jsou doplněna výstižnými verši, zachycujícími tehdejší situaci. Ta sice není nová, ale svým novým pojetím dává další prostor k rozšíření intelektuální úrovně čtenářů.

Jako v čísle předchozím i tentokrát je v poezii dáno mnoho prostoru básním Josefa Martíka. Ten zde ovšem rozebírá poněkud jiná témata, než tomu bylo ve vydání předchozím. Jedinou podobnost můžeme sledovat v básníkově zachycování osobních pocitů. Ani v tomto vydání nebyla publikována žádná báseň, která by reprezentovala světovou poezii.

Naproti tomu je v tomto vydání nově zařazena rubrika **K dějinám**, ve které čtenář nalezne slovensky psanou esej o nepolitikovi, který se snaží popsat politické dění. A druhý příspěvek se také zaměřuje na dějiny z politického hlediska. To svědčí o

tom, že v osmém čísle je hlavním rozebíraným tématem politika z určitých pohledů. Jsou to pohledy zaměřující se na politiku v Československu, v USA a také z pohledu dějin, což považují za mimořádně přínosné a ve srovnání s jiným typem literatury zcela ojedinělé.

9.1 Národní hospodářství

Národní hospodářství se stává jedním z ústředních témat osmého vydání časopisu. Najdeme ho hned ve třech příspěvcích. Autoři jednotlivých článků se zabývají vývojem jak v Československu, tak také v USA. Nesmíme ovšem opomenout ani politiku, která je zde také obsažena. O politickém vývoji se dozvídáme ve všech čtyřech článcích, v některých je toto téma jednou z hlavních myšlenek textů, v jiných pouze okrajovým tématem. Příspěvky zabývající se těmito tématy jsou eseje od Františka Třešňáka (**Jediné východisko pro komunisty: učit se u Marxe a kapitalismu**) a Arno Haise (**Problémy okolo odborů v Československu**). Oba texty ukazují na určité uvolňování politické situace v Československu a s tím spojené změny k lepšímu. **Spojené státy v minulém roce** od Václava Sudy a **Spravedlnost na rozpacích**, jejíž autor není znám.

V úvodním článku od Františka Třešňáka je velmi časté srovnávání hospodářství v USA s hospodařením v Československu. Je poukazováno na chyby komunistů, kteří téměř po dvaceti letech poznávají, že bylo chybou rozšiřovat těžký průmysl na úkor průmyslu lehkého. Dalším tématem tohoto příspěvku je také znárodnění průmyslu v Československu. To však nemůžeme přiřknout pouze programu komunistů, nýbrž to bylo také plánem většiny socialistických stran. Celý článek je hlavně kritikou špatného přístupu k národnímu hospodářství. U tohoto článku mě zaujala nejenom absolutní otevřenost, ale i vysoká erudice autora, který ač píše v exilu, dokonale mapuje hospodářství v Československu a kvalifikovaně vytýká chyby komunistů při řízení národního hospodářství.

Příspěvek Arna Haise řeší problémy odborů v Československu. *Zatímco na poli ekonomickém je odstraňována stalinská deformace, na poli politické se však situace*

*nemění. Je hovořeno o vztahu komunistické strany k odborovým organizacím.*⁴⁴ Odbory jako takové jsou komunisty velmi špatně přijímány, nejčastěji jsou spíše jen nazýváni za nepřátele režimu. Posun kupředu je vidět hlavně u Světové odborové organizace, která začíná přistupovat na to, že není pouze figurkou politických stran, ale může se stát organizací, která bude chránit a hájit práva československých dělníků. I v tomto článku je poukazováno na chyby komunistického vedení Československa. Jak víme z historie, odbory sice i v době totality existovaly, ale byly zcela poplatné režimu a staly se prodlouženou rukou vládnoucí garnitury. Autor naproti tomu píše o odborech, jež se později staly jiným demokratickým typem, který měl být nástrojem prosazování práv pracujících.

Spojené státy v minulém roce jsou článkem, který mapuje hospodářský vývoj Ameriky. Autor zde uvádí, že národní hospodářství je už pátým rokem na vzestupu a že se zlepšuje situace na trhu práce. Příspěvek charakterizuje procentuální růst jednotlivých dílčích částí americké ekonomiky, jakými jsou hrubá národní výroba, počet kapitálových investic, bankovní půjčky apod.

9.2 Poezie v Perspektivách

V této rubrice je několik básní od Josefa Martínka a Pavla Javora. Verše těchto dvou básníků jsou obsaženy také v sedmém vydání. Do posledních dvou čísel byly tedy vybrány básně pouze od těchto dvou básníků, to bohužel čtenářům neposkytuje takový ucelený pohled o básnické tvorbě v exilu. Jsou rozebírány básnickovy pocity z tehdejší situace, je taktéž patrná snaha této tíže uniknout. Objevují se taktéž politická témata jako je boj komunismu s demokracií a stavění do protikladu Východ a Západ. Jedním z témat, je taktéž básníková samota a strach, který vyvolává tehdejší situace, a pobyt v exilu bez stálého zázemí. Ani v tomto čísle nejsou čtenáři předkládány verše ze světové poezie.

První uvedená báseň od Josefa Martínka nese název **Či to máme zkusit my?** Do protikladu je zde stavěn SSSR, USA a komunisté. Každý chce něco jiného, každý má

⁴⁴ Problémy okolo odborů v Československu. *Perspektivy* [online]. 1966, č. 8, s. 10 [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: http://www.scripturn.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1966_08.pdf

svůj jiný systém a Bůh má být tím, kdo by měl tyto rozpadlé kusy znovu spojit. **Převléknuto** je druhou básní od Martínka, ve které se autor zabývá neustálými změnami v jeho životě a básnickovým životem v exilu, ve kterém stále setrvává. **Paměť** je krátkou básní, která je spojená se stářím, (Stáří/ to je doba, kdy slova/ stěhují se zpět do slovníku/a ne a ne a ne/ se vracet). Předposlední báseň **Za plotem naší galaxe** je nám zobrazováno vidění tehdejšího světa očima básníka. **Nečasový** je básní přiřazující komunismus k neštěstí, které nebylo zpočátku odkryto a to, co se mohlo zdát nejprve jako dobré, se později ukázalo jako zápas demokracie a komunismu. **Potkal jsem přítele** od Pavla Javora signalizuje básnickovu osamělost a neustálé hledání domova v exilu.

9.3 Umění

V této nové rubrice se čtenáři dočtou o umění a literatuře. Je zde jeden příspěvek týkající se umění, zbylé dva jsou zaměřeny spíše na literaturu. Jeden mapuje vznik krásné literatury a je v něm popisován její vývoj, to jak má kniha vypadat a co je důležité proto, aby byla čtena, a hlavně je řešen problém, že nejde už ani tak o knihu samotnou, ale o její zisk. Poprvé je zde také příspěvek založený na přednášce Jaroslava Reichla. Druhý se zabývá interpretací Máchova Máje, jeho kritikou a hodnotou a byl vydán k 150. výročí úmrtí Karla Hynka Máchy.

Jak se dívat na umění je článkem Antonína Lněničky, který se zabývá podobou tehdejšího umění. To v tehdejší době nevypadá tak, jak by si tento malíř představoval. Hlavní překážku vidí v úskalí interpretace mezi umělcem a divákem. Za problém této rozdílné interpretace považuje to, že se jak divákům, tak také umělcům rozpadá životní filosofie, což v tomto případě znamená vytrácející se motivy malířů. Je těžké dívat se na umělecké dílo očima umělce, když se divák neumí podívat na tehdejší svět vlastníma očima.

Máchův "Máj" prubířský kámen české poezie napsaný Jiřím Škvorem. V příspěvku se autor zabývá obecnou hodnotou básnického díla a jejím poměrem k okolnímu světu. Dočítáme se zde něco málo o romantismu, dějové osnově díla a jejím obsahu. Jsou nám předkládány také kritiky vydané na toto stěžejní dílo české poezie. Tento esej můžeme charakterizovat jako ukázkou toho, že i přes počáteční neúspěch se

autoři mohou dočkat uznání i v případě, že se zabývají tématy, která jsou pro tehdejší dobu tabu. Na mě tento příspěvek zapůsobil velmi optimisticky a to si také myslím, že bylo jeho účelem.

9.4 Kritické poznámky

V Kritických poznámkách je tentokrát čtenář informován o vycházejících knihách, které jsou jak o poezii, tak o cestopise, ale také o historii. Je zde zveřejněno i politické téma, ale to se nevztahuje k vydání knihy, nýbrž je jen postřehem, krátkým esejem o vývoji rovnováhy mezi Spojenými státy, Čínou a Sověty. Ráda bych zdůraznila, že takový příspěvek se v Kritických poznámkách objevuje vůbec poprvé. Ve všech předchozích číslech zde byl prostor věnován pouze právě vycházejícím knihám. Ani autoři jednotlivých recenzí nejsou známí, je zde uveden František Třešňák, ale pouze u jedné recenze, zbytek recenzí je anonymní. V osmém sešitě je však věnováno opravdu málo prostoru vycházejícím publikacím. Najdeme zde pouze tři. Takto málo příspěvků se naposledy objevilo v prvním čísle.

Nedosněno nedomilováno je sbírkou básní Pavla Javora začínající milostným až rozzářeným pohledem na svět a na život, ale od básně k básni se autora zmocňuje tíže a smutek z vývoje tehdejšího politického vývoje. Je tak tedy opětovně vyjádřena situace exulantů v exilu. **Beznaděje a naděje** od Karla Valehracha jsou cestopisem, který se zabývá sociálními poměry obyvatel na konkrétních místech. A poslední recenze je na knihu s názvem **Meč tak břitký - a srdce tak křehké** od Jaroslava F. Chmelíčka „*popisující dobu chaosu a utrpení v Americe v době civilní války mezi Severem a Jihem (...)*“⁴⁵

⁴⁵ Kritické poznámky. *Perspektivy* [online]. 1966, č. 8, s. 60 [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/perspektivy_new_york_1966_08.pdf

10. Závěr

Závěrem své práce bych ráda vyzdvihla jednotlivé rozdílnosti ve vydaných číslech časopisu *Perspektivy* a zhodnotila jeho celkový přínos tehdejšímu čtenářskému publiku.

Prvních šest čísel časopisu vychází pravidelně v půlročních intervalech a jejich redaktorem je Ladislav Radimský. Změna přichází v sedmém vydání, kde je zvoleno místo vedení jednotlivce vedení sborové. V osmém čísle přebírá vedení časopisu František Třešňák, který také změní jeho podobu a obsah. V tomto osmém vydání se také poprvé změní cena sešitu sborníku z 1 \$ na 1,50 \$. Všechna výtisky mají téměř stejný rozsah a to 64 stran. Výjimkou je pouze šesté a sedmé číslo se 44 stranami. Vydavatelem všech osmi sešitů je František Švehla. Ve většině se také opakují jednotliví přispěvatelé, výjimkou je opět sedmé a osmé číslo, kde došlo k obnově na poli autorském. Objevují se zde noví básníci a také autoři přispívající do jednotlivých rubrik. Poslední změnou z formálního hlediska je přejmenování osmého sešitu z kulturního sborníku na sborník o společnosti.

Všechna čísla časopisu mají jediný úkol a to informovat čtenáře o politickém vývoji v zahraničí a v Československu. Časopis se ovšem nesoustředí pouze na politiku, ale také na literaturu, některé společenské a přírodní vědy. Jádrem časopisu je rubrika *Průhledy a průlomy*, ve které jsou stati, úvahy a eseje na určitá aktuální témata. Další rubriky, které se kromě posledního vydání opakují a dají se tedy považovat za stěžejní, jsou *Z nových českých veršů* a *Kritické poznámky*. *Z nových českých veršů* je rubrika, která se objevuje ve všech číslech časopisu. K této rubrice můžeme také přiřadit příspěvky z překladů světové poezie, které se ovšem objevují nepravidelně. V *Kritických poznámkách*, které jsou recenzní rubrikou, se autoři zabývají knihami, které vyšly v exilu, nejedná se však pouze o beletristická díla, ale také o politologickou literaturu. Každé jednotlivé číslo je odrazem aktuálního dění a tomu také odpovídá zaměření jednotlivých příspěvků.

Zatím, co v prvních šesti číslech jsou příspěvky zaměřeny na nejrůznější obory, které tímto poskytují čtenáři velký rozhled v sedmém a osmém vydání jsou čtenáři směřováni spíše na politické události. Ve všech číslech se ovšem předpokládá určitá odbornost čtenářova, časopis tedy není určen pro nejširší publikum. V osmém výtisku

taktéž najdeme nejvíce příspěvků směřovaných na vývoj v Československu. Mnoho prostoru bylo věnováno básním v prvním, pátém a sedmém čísle. Ostatní se poezií zabývají pouze okrajově. Ve všech sešitech Perspektiv je vidět velká rozmanitost jednotlivých básní a jejich obsahu, kromě opakujícího se tématu stesku po domově, se ústřední témata jednotlivých básní velmi často proměňují a nenajdeme v nich shodu s čísly předešlými.

Nejvyššího vrcholu dosáhl časopis v prvních třech letech, tehdy vycházel pravidelně, každého půl roku pod vedením Ladislava Radimského. Naopak úpadek můžeme pozorovat v sedmém a osmém čísle, kdy časopis vycházel již nepravidelně a rozsahově již také nebyl tak obsáhlý (především sedmé vydání).

Pokud si časopis předsevzal, že bude obsahovat ukázky tvorby básníků a překladů básní světové tvorby, názory autorů na filozofické otázky tehdejší doby, výzvy nového umění a literatury, názory na sociální vědy a politiku. Tak po analýze všech vydaných čísel můžeme usoudit, že se mu to podařilo. V sešitech mělo být vyhrazeno mnoho místa eseji, kritice zajímavých knih a uměleckých děl. Časopis měl taktéž putovat do Československa, kde měl oslovovat čtenáře nespokojené s tehdejší situací a dávat jim prostor pro vyjádření jejich názorů. Toto časopis taktéž splnil, dá se tedy říct, že se mu podařilo nalomit kritický monopol tehdejší komunistické strany v Československu.

11. Použitá literatura

monografie:

BROUK, Bohuslav. *Zde trapno existovat*. Vyd. 1. Brno: Host, 2008. 397 s. ISBN 978-80-7294-248-0 (váz.).

FILÍPEK, Jan. *Odlesky dějin československého exilu*. [S.l.]: Jan Filípek, c1999. 172 s. ISBN 80-902023-8-1 (Eduard Grégr a syn).

FORMANOVÁ, Lucie. *Exilová periodika: katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945*. Vyd. 1. Rychnov nad Kněžnou; Praha: Ježek, 1999. 503 s. Libri prohibiti. ISBN 80-85996-24-3.

JANOUŠEK, Pavel a kolektiv. *Dějiny české literatury 1945-1989. III., 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008. 688 s. ISBN 978-80-200-1583-9 (váz.).

KNOPP, František. *Česká literatura v exilu 1948-1989: bibliografie*. 1. vyd. Praha: Makropulos, 1996. 634 s. ISBN 80-86003-00-0.

KOSATÍK, Pavel. *Ferdinand Peroutka: pozdější život (1938-1978)*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2001 dotisk. 315 s., [24] s. obr. příl. ISBN 80-7185-294-5.

LUŽA, Radomír. *Československá sociální demokracie: kapitoly z let exilu 1948-1989 / Radomír Luža*. Praha: Československé dokumentační středisko, 2001. ISBN 80-7239-096-1.

PAPOUŠEK, Vladimír. *Trojí samota ve velké zemi: česká literatura v americkém exilu v letech 1938-1968*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 2001. 214 s. ISBN 80-86022-88-9.

PILAŘ, Martin. *Vrabec v hrsti, aneb, Kliše v literatuře*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2005. 183 s. ISBN 80-7363-021-4.

PŘIBÁŇ, Michal. *Prvních dvacet let: kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968*. Vyd. 1. Brno: Host, 2008. 356 s. Studium; sv. 24. ISBN 978-80-7294-282-4 (brož.).

internetové zdroje:

Československý zahraniční ústav v exilu. In: *Český dialog* [online]. 2004 [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: <http://www.cesky-dialog.net/article/show?idcl=988&aidci=>.

Encyklopedie třetího odboje. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. © 2008 - 2012 [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/skupina-vyzkumu-encyklopedie>.

Komunistický režim v Československu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2012 [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Komunistický_režim_v_Československu.

Perspektivy. In: *Scriptum* [online]. 2009 [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: http://www.scriptum.cz/perspektivy_new_york/index.html.

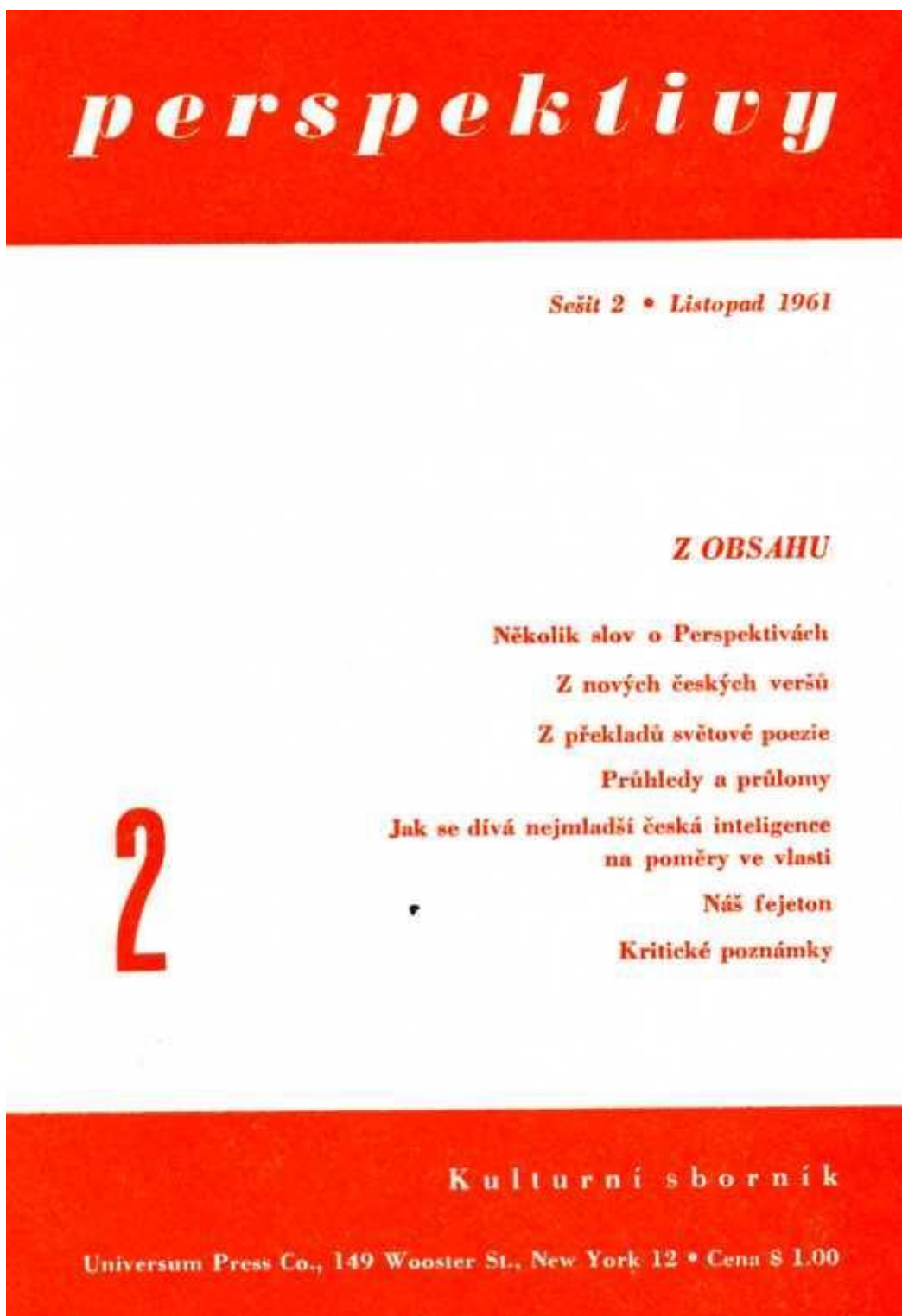
Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2006-2011 [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>.

12. Seznam příloh

Příloha č. 1 - Úvodní obálka druhého vydání časopisu Perspektivy

Příloha č. 2 - Úvodní obálka posledního vydání časopisu Perspektivy

Úvodní obálka druhého vydání časopisu Perspektivy

Úvodní obálka posledního vydání časopisu Perspektivy

